

SELYEMRÜL.

Gróf Széchenyi István.

FÜGGELÉK

Gróf Széchenyi István értekezéséhez

a Selyemről.

RC 50.577

SELYEMRÜL.

Gróf Széchenyi István.

P e s t e n,
Trattner és Károlyi betűivel,
1840.

ELŐSZÓ.

Huszonöt esztendeje: látván, milly felette nagy haszonnal űzik Olasz- és Franciaországban a selyemtenyésztést, és aránylag milly csekélylyel nálunk, forró kívánság ébredt bennem "a nemzeti gazdagulás e forrásának tágasb megnyitásához saját erőmmel is járulni jóságimon." De szándékommal csak hamar ismét felhagytam, s pedig azért, mert — mint most látom, valóban bűnös hanyagságomban — mind azon előítéleteket, mellyek a tárgy ellen Magyarországon honosítást nyertek, minden vizsgálat nélkül axiómának vettem, s magammal elhitetni engedém, hogy Magyarországon selyemtenyésztést jó sikerrel egyáltalában nem űzhetni. Tizenegy évnek leforgása után azonban — és ennyi időt kellett vesztenem, mit fájdalommal emlétek, míg felfogásomban lépcsőnként el tudám oszlatni a belém öntött tárgy iránti balhiedelmeket — tökéletes tisztaságban állott előttem t. i. 1826-ban, hogy a selyemtenyésztést Magyarországon korántsem hátrálják azon felületes okok, mellyek által magamat elijeszteni hagyám, de közönségessé tételének egyedül polgári állományunk fejletlensége vet gátot; hanem hogy addig is, míg e részben segíteni fog — minek rövid idő alatti megtörténését mindig s így már akkor is biztosan reméletem — tűrhető sikerrel űzhetik azt honunk nagyobb birtokosai, kik

elkülönözött ingatlant birnak, s kiket nem nyom örökségül ajándékba nyert, vagy saját iparral vásárlott 'Cassa-defectus'; minthogy selyemtenyésztést közös mezőn nem üzhetni, s arra sok előlegezett költség kívántatik meg.

S így lón, hogy 1826ban szederfa-kertet állíték Czenken Sopron vármegyei jószágomon s szederfák kiültetésével azóta úgy iparkodtam, mikép e pillanatban 16,096 szál részint fasorokba, részint dűlőkre, részint csoportosan kiültetett szederláknak, 8,064 ööl bokornak s 3,685 folyó ööl gyeplőnek birtokában vagyok. — Selymet több ízben készítettünk, sőt három évre szederfáim egy részét bérbe is adám, úgy hogy körülbelül három húszasával fizeték meg mázsáját levelének; de ezt — másoktól rábirva — eredeti szándékom ellen cselekedtem, melly szerint csak akkor akartam a selyemtenyésztést megkezdeni, mikor azt nagyban üzhethém; s ekkép nehogy fáimat csekély haszonért elrontsam, s azon mindennapi hibába essem, miszerint csak kevés tudja bevárni a gyümölcs tökéletes megérését, azzal egy időre ismét felhagytam. Tett költségeim nem csekélyek, de viszont már szép jövedelem is kerekedett fáimnak eladásából; mert 1, 2, sőt 3 ezer pengő forint árát is adtam el egy évben, s mi több, annyi oldalról kéri, hogy 10 ezer pengő forintért is adhatnék el ültetvényt, ha saját kiültetési fogyasztásomon túl elég maradna. Most ennyi azonban nincs, de lesz nem sokára, s miután az Austriai birodalomban, tudtomra senkinek sincs a czenkihez hasonló szederfa-iskolája, s a mezőre kiültetett fáimnak erősödése, s ujaknak szünet nélküli kiültetése a selyemnek nagybani tenyésztését is meg fogják engedni idővel, úgy hiszem, a tojást áruló leánynak

képzeleti tehetsége nélkül, azon reményben ringattatom magamat, hogy gyermekeim egykor, ha mások nem, legalább "elég selymesek lesznek" és hogy ekkép e tárgyban körülményeinkhez képest meglehetősen eltalálám a szegnek fejét. — De az utolsó évek lefolyta alatt egybevetésimből azt vontam ki, hogy jöllehet szép és tartós hasznát remélhetem szederfa-iskolámnak, s annál erősb, mert eddig, úgy szólván egyedüli az, s ekkép egy darabig monopolizálhatnám a kétség kívül mindinkább divatba jövő tárgyat: azért valódi hasznát elvetett magomnak csak akkor aratandom, mikor jószágomon selyem tenyésztetik; ez azonban kezdetben, mielőtt népünk jobban megismerkednék a dologgal, csak akkor történhetik sikerrel, ha nagyobb kereskedő háznak jön kedvük számosb évekre bérbe venni fáimat, vesződni az egészszel, s a kész pénzt tenni le asztalomra. — De kedvük nagy kereskedőknek illyesmire, felfogásom szerint, csak akkor fog ébredni, ha például tizezer mázsa szederfalevélnak évenkénti rendes kiállítása biztosíthatik számosb évekre, minthogy tizezer mázsa szederfalevéllal körülbelül 50 mázsa selymet nyerhetni, sőt némiek állítása szerint, ha t. i. lehető legnagyobb tökéletességgel vitetik a dolog, 100 mázsát is; *) mikép igen igen megérdemli nagyobb summák előlegezését s az egy kissé korábbi felkelést s későbbi lefekvést, vagy más szavakkal: fog találkozni pénzes ember, ki felvállalja! S ekkép 10,000 mázsa szederfalevél évenkénti kiállítatására kell törekedni. — Mielőtt saját erőmmel ki tudnék állítani évenként 10,000 mázsa szederlevelet, —

*) A selyem ára változik, 900 pengő forinttól 1200ig mázsánként.

jöllehet nem kételkedem, ha élek, elérem — számosb évek fognak leforogni; mi tehát a teendő? Csekélyebb szederfalevéllal kezdeni meg a tenyésztést? Ezt meg lehetne ugyan tenni, mert kedvezőbb körülmények mellett így is kerekednék haszon; de azért még sem tanácsos, minthogy csekély haszonért pénzes emberek nem igen fáradoznak, s így könnyen kolduskezekbe jöhetne a dolog, illyesek pedig bár milly szentek és csókolásra méltók legyenek is, effélékre nem valók. S közvetlen saját kormány (eigene Regie) alatt tenyészteni selymet, nem ígér nagy sikert, minthogy kétszerrepet jól egyszerre nem könnyen játszhatni, s a mezei gazda-kereskedő és gyáros rendszerint tönkre jut és viszont. — Tán be kell tehát várni azon időt, míg magam állíthatom ki a 10,000 mázsát? De ez még kevesbé józan, mert kérdés: elérhetem-e ezen időt? Hanem ha elérem is, minden esetre mennyi már megmegerősödött és így tökéletesen használható szederfának levele fog addig hiába elveszni, se felett milly sokáig fog előlegezett pénzem kamatla maradni? S így ez sem tanácsos. Mit kell tehát cselekedni? “Mind den tévovázás nélkül segítségre kell híni másokat.” Igen, segítségre nagy- és kicsit — — De ugyan fognak-e segíteni, e századnak — ha önzőknek nem akarjuk is mondani — de felette meggondolt s másokért nem szívesen dolgozó fiai? Felfogásom szerint, fognak! S pedig, mert, a hozzájok intézett felszólítás nem így hangzik: “Megsúlyedtünk, huzzatok ki; lábaink nem hordanak, hadd üljünk rátok; belétört a késünk, vonjátok ki; tönkre jutottunk, folytassátok a munkát.” — Mert ha így hangzanék, akkor mai időben nagy segedelemre valóban nem lehetne számot tartani. De midőn selyemtenyésztés végett kéretek se-

gítség, akkor, jöllehet nem mindenkitől értve, betűrül betüre így szól a felhívás: “Jertek emelni azon kincset, mellyel magunk nem bírunk, s melly addig tán elenyésszik vagy másoktól vitetik el, míg erősödve magunk is elbírnók. Fogjatok velünk kezét, hogy egyesült erővel annál előbb s annál hathatósabban mozdíthassuk elő a közjót, s egy úttal saját hasznunkat is. Jöjjetek osztozni azon édes öntudatban, hogy midőn polgári kötelességünknek erőnk szerint, hol csak lehetett, megfelelni iparkodánk, magunkat is jó állapotba helyeztük, s otthoninknak sem lehet panasza ellenünk egykor, ha többé nem vagyunk. — s a t. s a t.”

S miután illy színekben mutatkozott előttem a dolog, természetes, hogy már jó idő óta hordom keblemben azon kívánságot: “Bárelég szerencsés lehetnék, a kérdésben lévő tárgy jobb kifejtése végett is egyesíteni a honban létező, de fájdalom, még mindig felette szétágzó erőket.” Melly kívánság az utolsó országgyűlésnek bevégezése óta forró óhajtássá vált, minthogy újabb törvényeink polgári állományunk javítása által azon gátot is megszüntetendik némileg, melly eddigelé a selyemtenyésztésnek közönségessé tételét hátráltatá.

Tetté azonban szándékom, több okbul, s valóban legfőképp mert gyenge vállaim azt is alig bírják, mi már rajtuk van, még sem alakult mind addig, míg Sopron Vármegyének lelkes Rendei folyó évi július 13-diki gyűléseken nem parancsolának velem, hogy a megyében már fenálló szederfa-küldöttségnek elnökségét vállaljam el.

E minőségemben az ide mellékelt Kitévelt, Rend szabásokat s a t. vetettem papirosra, mik is august 24-kén a választmánnyal számosb egyéb hazafiak jelenlétében közöltetlek. — Miután azonban az álta-

lam közlött nem egyéb mint terv, melybe kiki szívesen belé tekint egy kissé, mielőtt részt venne benne, az határozottatott: 'iratnék le', mit azáltal kívánék teljesíteni jöllehet némi módosítással, hogy köz-irat helyett egyenesen sajtó alá bocsátám az egészet; mint azt e lapok bizonyítják. Így könnyebben esik az illetőknek az olvasás, és hazánk más részeiben is inkább szőnyegre kerül a tárgy, mit igen óhajtok — mint ha az csak irományban fejtetnék; melly utolsó ok, t. i. hogy tán több kezekben forduland meg e néhány lap, birt engem leginkább ezen előszónak elmondására, minthogy nélküle, a dolog előmenetelében avatatlan nem igen tudhatná valódilag, kihez szól, s ki számára van szerkezve e közlemény.

KITÉTEL.

Már közel századja, hogy a selyemtenyésztésnek felette érdekes tárgya Magyarországhban is szőnyegre került. Valódi siker azt azonban eddigelé nem csak hogy nem kísérte, sőt bátran elmondhatni, felette kevés kivétellel, ha mindenütt egészen semmibe nem ment is, bizony csak felette pangó állapotban létez az, és inkább a forma mint a haszon végett tartatik fen. Okát illy kevés sikernek különbféleben keresik. Sokan az ország éjszakibb sáltájában mostohább fekvésében keresik, mintha a szederfa — egyedüli táplálék-forrása a selyembogárnak — Magyarország zordonabb éghajlata alatt nem igen diszelhetnék; vagy mivel tavaszaink változékonysága és a nem ritka késő derek következésében olly sokszor meg volnának rontva a szederfalevelek, s ekkép meg lenne semmisítve a selyembogarak' egyedüli tápláléka; vagy mintha a nálunk néha olly sűrű menydörgések, mellyek alatt — mint állítják — annyi hernyó vész el, tiltanak tőlünk azon kincset el, mellyhez Olasz és Franczia olly könnyen jut. — Mások népességünk gyér létét, a kezek csekély számát nézik azon oknak, melly hazánkban a selyemtenyésztés sikerét lehetetlenné teszi. — Megint mások azért tartják a dolgot valódi sikerrel ki nem vihetőnek, mivel dicső Maria Therezia és boldogult Jó zsef császár olly nagy tüzzel s erővel fáradtak már körülötte, a nélkül még is, hogy czélt értek legyen, miszerint felette nagy elbizottság volna azt képzelhetni, hogy majd egyesek fognak feloldani azt, mi olly hatalmas fejedelmek előtt is bizony csak csomó maradt. — Sokan végre egyenesen részint a későbbi kormány' elmulasztásának tulajdonítják a felforgó tárgy pangó létét, részint hogy a legközelebbi kormány — állításuk szerint — azon szerződések által, mellyeket egyes kereskedőkkel, legujabban Hoff-

mannékkal kötött s mellyek következtében kirekesztőleg nekik adá át a magyarhoni selyem-épitmények és előkészületek használatát, e tárgyat is mint sok egyebet monopolizál.

Es ezek körülbelül azon nehézségek, mellyek mai napa tárgynak újra felelevenítése ellen szoktak gördíteni leginkább, mellyek azonban — jóllehet épen meg nem vetendők sőt figyelmet érdemlenek — korántsem hatnak a dolog velejére.

S ugyan is: épen nem áll, hogy szederfa nálunk ne diszelhetnék, mert honunk határai között mindenütt akadunk egészséges és némi vidékeken ugyan csak terebélyes agg szederfákra, habár nem nagy számban is. De ha olasz és francia országokban jobban diszlenék is a szederfa, — mi egyébiránt még nagy kérdés, — minden esetre nálunk több a hely, s így több lehet a fa is, miszerint a fáknak netalán mineműsége által okozott rövidség, azoknak nagyobb száma által kérdésen kívül kipótoltathatnék.

Mi a szederfalevelek változékony tavaszaink s késő dereink általi megkárosítását illeti, igaz, ez sokszor megtörténik, s tán egyike azon legfontosabb nehézségeknek, mellyeken honunkban csak akkor fogunk diadalmaskodhatni jobb sikerrel, midőn magasb és általános kifejlés következésében éghajlatunk is megjavuland némileg. De mindaddig, míg az ország egy harmada — undok mocsár és disztelen sivatag, két harmadának pedig csak felette kevés része műveltetik 19-ik századhoz illőleg, mindaddig nem csak a szederlevelekben fogunk tapasztalni hiányt, de a földművelésnek s mezei gazdaságnak minden ágai-ban is felette sűrűen fognak minket érni mindazon csapások, mellyeknek úgy szólván mindennapi áldozatai vagyunk, s mellyeknek ceteris paribus koránt sincsenek olly sokszor kitéve a polgári viszonyokban kifejtettebb nemzetek. Mert ugyan hányszor nem veri el vetéseinket és szölleinket a jég, hányszor nem rontja meg szénáinkat a zápor, s hányszor nem pusztul, a hazánkban olly sokszori szárazság következésében, még

a földalatti burgonya is el, midőn dögleletes kipárolgása számtalan mocsárinknak, honunk némi vidékein kivált, marháinkat évről évre elragadja, s annak tenyésztését valóságos Sisyphus munkájává teszi? Hanem azért mert illyesek néha sőt gyakran, de még is mindig csak kivételként, megtörténnek, és a szántóvetőnek, tenyésztőnek reménye sokszor csuffá lesz, azért általjánosan véve még is nagy haszonnal vettetik gabona, kapáltatik szőlő, kaszáltatik széna, ültetetik burgonya, és neveltetik marha. Így áll a dolog a szederfa leveleivel is. Azok francia és olasz országokban, keleti Indiában, Chinában, szinte megromlanak néha több s kevesebbé, de azért általjánosan véve az ottani gazdaságnak még is igen nevezetes kútfejét alkotják; s minden biznnyal saját hasznunkat is eszközlenők szerfelett, ha valósággal jól, azaz: kezdeténél fognak valahára fel a dolgot; mert hiszen ha nagy is a hazánk és olasz s francia országai éghajlat s kivált mezei műveltség közti különbség, azért még sincs ok — jóllehet az olasz- és francia selyemből eredő fele haszonnal is jól járnánk, mert abban minden egyéb mostani jövedelmeink fölött részesülnénk, — hogy ész, szorgalom, és mesterség által javítván a természet nyerseségein, hazánk selyemtenyésztésben aránylag akármelly országot is el ne érjen; magában értődik: nem rögtön de idővel, mikor az ég által annyira megáldott országunk — nem tespedvén örökig Isten adta állapotjában — saját eszközléseink által is megnyerendi végkép azon kifejlést, mellynek következésében éghajlatunk is, szelidülni fog; midőn most s addig is, míg azon szebb napok lassanként ránk derülendnek, épen olly bizonytalanul, igaz, de még is épen olly nagy sőt tán nagyobb nyereséggel fogjuk üzhetni a selyemtenyésztést, mint honi gazdaságunk egyéb ágait, ha annak is úgy megvetjük természetes alapját, mint emezeknek; mert rontsák meg változékony tavaszaink s hideg dereink, szeder-ültetvényeink leveleit bár többszer is, — mi

egyébiránt eddigi tapasztalás szerint nem fog meg-
esni olly igen sűrűn — és még is olly haszonban
fogunk részesülni csak egy két szerencsésb évek
után, melly nagy uzsorával fogja helyreütni költsé-
günket s bőven jutalmazni fáradozásinkat, mellynek
most tökéletes hijával vagyunk s melly semmi eddigi
jövedelmeinket legkisebbé sem rekeszti ki.

Mi pedig a dörögések által, állítólag meggyilkolt
selyemhernyókat illeti, ugy látszik mintha itt is, mint
sok egyébben, a bajnak oka kivált a néptől, melly
tulajdonkép egyedüli terjesztője az érintett hiedelem-
nek, inkább valami csudálatosban mint természetes-
ben, s inkább valami közelebb mint távolabb lévőben
kerestetnék. S ugyan is, dörögések alkalmával rend-
szerint sokat esik, s ekkép szerfelett megáznak a
fák, a nedves levél a selyemhernyóknak pedig ártal-
mas, azok megszáritására nincs idő vagy nem fordí-
tatik elég gond, s így elpusztul sok hernyó; vagy
a mi még hihetőbb, hogy eső alkalmával nem igen
szed levelet a magára hagyott cseléd, hanem a szebb
időt bevárván inkább oda haza henyél, mikép sokszor
több napokig eledel nélkül marad a hernyó, mi vesz-
tének egyedüli oka; hanem miután csak később pusztul
el, a magokban hibát találni nem akarók nem a
nedves levelek nyújtásának, nem a hernyók éhen-
hagyásának, hanem a levegőben lévő villanyosság-
nak tulajdonítják a bajt, mit vakon és vizsgálat
nélkül rögtön fel is fog a magát olly szívesen ámit-
gató közönség. Egyébiránt meglehet, — miről bi-
zonyos adatok nem léteznek, — hogy a villany-
nak van káros befolyása a hernyókra, valamint a
sok esőzés, kivált nagyobb telepvényekben való-
ban igen nehezíti a munkát, melly tekintetben,
meglehet, nem olly kedvező állásunk mint az olasz
és francia országiaké, hol rendszerint nincs annyi
mennydörögés, s tavaszkor koránt sem annyi az eső
s jégeső, mint nálunk. Ha azonban éghajlatunk alatt
ez a rövidség, mennyivel nagyobbat szenvednek az
olasz és francziák a szerfeletti melegtől, minél se-

lyemhernyókra nézve az eddigi tapasztalások után
károsb nincs, de egyszersmind semmi nehezebben el-
hárítható sem; minthogy a hideget fűtés által kellő-
leg mérsékelhetni, a meleget viszont nem mindig mér-
sékli elegendőleg a szellőztetés, ennél pedig kivált
nagyban más mód nincs.

A magyar népesség gyérléte, a kezek cse-
kély száma, mellyet sokan mint nehézséget hoznak
fel, látszólag fontos ellenvetés; mert mikép érjen ki-
vált a szántóvető még a selyemtenyésztésre is, ki
olly igen el van foglalva jobbra, balra, s mindenfelé,
első tekintetre nem igen foghatni fel; de csak egy
kissé mélyebb vizsgálattal önként kiviláglik, misze-
rint nem a népesség gyérléte, nem a kezek cse-
kély száma, de inkább a fáknak csekély száma és
rosz minősége s mindenek fölött a kezeknek nem
elég szabad léte, — mert hiszen én sehol nincs
aránylag annyi henyélő kéz, mint épen Magyaror-
szágban — s több illyesmik teszük, vagy már most
némileg azt mondhatni, „tették“ a sikert lehetetlenné.

Mária Theresia és József császár auctoritása-
ra állított észrevétel, tagadhatatlan, nem csekély el-
lenvetés; mert ott, hol királyi hatalom, akarat, és te-
hetség nem ér czélt, ott az akadályok bizonyára nem
lehetnek csekélyek. Azonban itt is azt mutatja a ta-
pasztalás, hogy sokszor az, miben — földileg szólva —
a leghatalmasbak hiában fáradoztak, az látszólag ke-
vés hatalmuak által, tán kedvezőbb körülményektől
elősegítve, végre még is sikerült, s hogy kivált
a diadalt jól elrendelt egyesületek még ott is kivív-
ták, hol a leghatalmasbak egyesek hasztalan erőlködé-
nek; miszerint az érintett jóllehet felette nagy au-
ctoritásoknak nimbusa által sem illik visszarettenni,
s minden további vizsgálat s próbatétel nélkül fel-
hagyni a dologgal.

A kormány elmulasztására tolni akarni végül a
siker hiját, vagy a kormányt azzal vádolni, mintha
selyem dolgában a közönség kárára valami monopoliu-
mot állítana fel, nemcsak helytelen hanem egyenesen

azon már most, hála az égnek, ritkulni kezdő de azelőtt nagyobb divatú, valóban felette mocskos bűnnek viseli színt, melly szerint némelly "népszerűség-hajhász" minden hátramaradást, minden bajt a helyett hogy inkább saját személyében keresné, azt mindig s legkisebb vizsgálat nélkül egyenesen a kormányra akarja tolni. Ki a Hoffmannékkal kötött szerződést s mind azt kezdetül fogva végig ismeri, mit művelt a kormány majdnem egy század óta a selyemtenyésztés előmozdítása végett honunkban, valóban sem atyáskodó gondnak, sem a legtisztább szándéknak hijával kormányunkat nem vádolhatja; s ha van ellene vád, az egyedül abban központosíthatik, hogy alap nélkül kezdé meg a dolgot, vagy más szavakkal: hogy mielőtt a selyembogarak elégséges és folytonos élelméről gondoskodott s azt előlegesen biztosította volna, drága commissariusokat nevezett, költséges kiköltő-lefonó- stb. épületeket rakatott, s mi több, fonák parancsai és részint saját alapnélküli példaadása által, honunk törvényhatóságait szintűgy mint honunk vagyosabbjait hasonló céltalan cselekvésmódra bírta s csábítgatta, miszerint a vármegyék kiadák a parancsot: hogy a szántóvetőbe jó móddal csepegtetnék a selyemtenyésztés iránti kedvet a tisztviselők bé, míg a nagyobb földesurak számosa — közbevetőleg legyen mondva — a felhívásra nem ügyelvén, úgy nevezett angol kertek alkotása s egy úttal tán a szántóvetőnek az ügyhez édesgetése végett (!) kivágatta a már több helyen létező, de cifra kertnek — nézete szerint — nem eléggé csinos szederfát, a kormány utmutatása után indult nagyobb rész pedig szintűgy, a kikerülhetetlen szükségesnek, t. i. az elégséges és folyton tartó eledelnek előleges biztosítása nélkül, hasonló logikával ment elő, s nagy mohón felfogván a dolgot, a hernyókkal fölöslegül maga és saját házában bajlódott, a nagy úri asszony viszont, dicséretre méltó de rosszul irányzott lelkesedéstől vezéreltetve, saját kezeivel törekedett legombolítgatni a selymet, — természetesen igen kevés sikerrel, és forró víztől okozott

nem csekély kinok közt stb. stb. —, míg elvégre s csak kevés idő múlva a nagy erőlködéssel felfűtt de táplálék nélküli tűz ismét elaludt; a sok fáradozásnak, költségnek s lepergett időnek pedig nemcsak legkisebb haszna sőt inkább visszalökő hatása lön; mert mi rosszul sül el, az a szerencsétlen próba után, kivált olly honban mint Magyarország, hol minden újul rettegnek, sokkal hátrább esik, mint az minden próba előtt állott vala; miszerint valóban komoly kötelesség akár kormány akár egyes polgár részéről, minden kezdendőt előbb szigorún fontolóra venni, és így soha semmi olyast meg nem kezdeni, mi már kezdetkor a bizonyos elpusztulásnak magvát hordja keblében.

A selyemtenyésztésnek Magyarországon fél századdal vagy többel ezelőtti megindítása pedig, olly ügy vala, melly már kezdetkor a bizonyos enyészetnek csíráját rejté magában, s csak azon egyszerű ok miatt, mert olly éghajlat alatt mint a magyarországi, hol a szederfa nem a nyers természet bölcsőlegi adománya, mint például Chinában, keleti India- s Perziában, Törökország nagy részében stb. ott annak kipótolhatásával sőt felülhaladásával kellett volna mindennek előtt megkezdeni a dolgot, mit a természet, negédjei közt — vagy hogy az embert munkára, s a föld külön tájait sajátos javaik kölcsönös kicserélésére kényszerítse — Magyarországtól megtagadott, minek élvezetétől Magyarországot azonban épen olly kevésé tiltja el, valamint számtalan idegen de később meghonosított javaktól; például a burgonyától sem tiltá el, jöllehet ezt is eredeti állapotjában, vagy legalább azon időig, mellyekig visszahat tudomásunk, tőle megtagadá, azaz: ajánlékba nem adá, de magától megvásároltatni szívesen engedé. Szóval: valamint marhatartásban legelő s téli szüleség biztosítása azon feltétel, melly nélkül a siker lehetlen úgy kellett vala a selyemtenyésztés végett is, szederfát, szederfát s szederfát ültetni mindennek előtt, minthogy selyemtenyész-

tésre a szederfa levele szintolly elkerülhetlenül szükséges, mint fű és széna marhanevelésre, sőt szükségesb, mert szederlevélnek valódi surrogatuma nincs, fűnek szénának pedig van. S nemcsak mindenek előtt kellett vala szederfát ültetni, de szünet nélkül s végnélküli számban. Szederfát azonban sem a kormány, sem a nagy birtokos százezernyi, milliói számban nem ültetett, de a helyett azon keveset is, melyet ültetgetett, ismét elhagyá veszni, s mindent tett, mit csak a már némileg meghonosított szederfa, azaz: a szederfának úgy szólván kiirthatatlan mennyiségű tenyésztése után kellett vala tennie; miszerint épen megfordított renddel kezdé meg, s vitte a dolgot. — Ezen emberi gyarlóságunknál fogva csak felette nehezen kikerülhető s így megbocsátható tévedésbe pedig azért esett, mert nem bírta felfogni, mikép oly éghajlat alatt mint Magyarorszáé, hol a szederfa nem a természet eredeti adománya mint például a cserfa, hanem az egyedül szorgalom s állhatatosság által vásároltathatik meg, a selyemtenyésztésnek csak úgy lehet valódi s nem felszeg, vagy egyedül képzelődésben létező sikere — és ez a dolog főtengelye, — “ha minden zsibbasztó kötelékektől ment az ország, s természetileg szabadok a polgári viszonyok.” — Chinában, keleti Indiában, Perzsiában, Törökország egy részében, stb. a selyemtenyésztés sikere végett, nem elkerülhetetlenül szükséges a polgári viszonyok kifejtettebb s nagyobb igazsággal elrendezett léte — jóllehet ezen legnagyobb áldás az érintett országokban is kimondhatatlanul könnyítné s nagyobb tökélyre bírná az ügyet, mert a szederfa ott, mint mi tudjuk, a természet bölcsőlegi ajándéka. Így Magyarország éghajlata alatt sem volna kikerülhetetlenül szükséges a tökéletesb rendszerből folyó magasb csinosodás a selyem sikeres tenyésztésére, ha például cser- vagy bikfa-levelekkel lehetne elérni azt, minthogy cser- és bikfa a nyers természet kimeríthetlen ajándéka hazánkban; miután

azonban sem cser- sem bikfa-levéllal nem nyerhetni selymet, hanem ennek önámítgatás nélküli sikeres tenyésztésére nem egy két, nem néhány száz, nem néhány ezer, hanem felszámíthatlan mennyiségű szederfa szükséges, ezekkel azonban a természet meg nem ajándékozta Hunniát, szoros igazsággalag következik, hogy vagy minden célra nem vezető eszközések- s hiábavaló erőlködésekkel fel kellett vala hagyni, s a tárgyat meg sem indítani, vagy mindek előtt azon alapot rakni meg, melly szerint az ország lakosainak tehetsége és így kedve is lehessen ész és tenyér által megvásárlani azon kincset, melyet Magyarországtól megtagadott ugyan, de nem tiltott el a természet. Magyarország polgári viszonyai azonban csak kevéssel ezelőtt nem valának elég kifejtett fokon illy alap általános megvetésére, vagy a selyemtenyésztésnek jó sikerrel üzhetésére.

Hogy pedig Magyarország polgári viszonyai csak kevéssel ezelőtt nem állának azon fokon, miszerint jó siker reményével meg lehete vala vetni a selyemtenyésztés elmellőzhetlen alapját, azt nem tagadhatni, ha meg akarjuk engedni, hogy a selyemtenyésztés elmellőzhetlen alapját, a szederfa tökéletes honosítása, vagy is felszámíthatlan mennyisége alkotja. Mert ha ezt megengedjük, azt is meg kell engednünk, hogy miután Magyarországbán a szederfa honosítva nincs, vagy is felszámíthatlan mennyiségben nem létezik, mindenek előtt, a szederfa honosítása azaz felszámíthatlan mennyiségű ültetése lett vala napi renden. Ez azonban nem volt, nem lehetett napi renden azért, mert oly hazában, hol a legtehetősebbek is csak képezeletileg bírnak ingatlan vagyont, a nép nagy tömege pedig nem is bírhat, hol az ingatlan azontul, hogy felette ingó, még végnélkül el is diribollatik. hol általján véve egyedül néptelen sivatagok biratnak némileg sajátként, a többi ellenben mind közös birtok s bitang, hol már nem a 19dik század viszonyaihoz illő rendszereknek fogva, épen oly sok a munka mint kevés a munka eredménye, hol nem a

törvény de a kisebb résznek önkénye uralkodik a nagyobb részen, szóval: hol szinte még minden a régi sötétségnek viseli színét, s szinte még minden az elmúlt lovagi kor kinövésének terjeszti szagát, ott milliói fáknak költséges ültetése, gondos ápolása s állhatatos fentartása, ha szorosan véve lehetséges is, bizonyára még is azon kísérletek *) sorába való, mellyek a mostani időkben semmi esetre nem sikerülnek, most midőn a pusztá parancsnak varázsa napról napra szűnik, és a népek egyedül a józan parancsoknak kezdenek hódolni.

S magyar hazánk csak néhány évvel ezelőtt ezen állásban vala! Ugy, hogy valósággal nem létezett azon fok, miszerint jó siker reményével határai közt meg lehetett volna vetni a selyemtenyésztés sark-alapját! Melly alkalommal az világlik ki, hogy valamint vannak népek, mellyek hibás viszonyaiknál fogva felséges éghajlatok kedvezése mellett is a földnek számos kincseitől el tiltók, és például még a birkatenyésztést sem üzhetik sikerrel, úgy léteznek nemkülönbén polgári viszonyaikban annyira kifejlett nemzetek, mellyek, jóllehet hazájuk fekvése mostohább, a földnek még is szinte minden kincseit képesek megvásárlani; miből megint az foly, hogy a polgárosodásnak minél magasb fokára bírja emelni magát egy nemzet, annál hatalmasabb urává lesz még a természetnek is, s ekkép annál vagyonosb, annál függetlenebb, annál boldogabb.

Az eddigi sikertelen erőlködéseknek oka a kérdésben lévő tárgy közül tehát sem a menydörgésben, sem a magyar éghajlatnak mostohaságában, sem a kezek csekély számában, sem a kormány elmulasztásiban valódiilag nem fekszik, hanem valami sokkal mélyebben t. i. abban, hogy e nemzeti kincsnek sajátunkká tételére nem voltunk általánosan és elegendőleg megérve; és ekkép csak egyeseknek

*) Experimentek.

rendkívüli buzgósága által nyerhetett volna az ügy, de így is csak félszeg sikert; illy rendkívüli buzgóság azonban, mint szinte minden egyébben, a kérdésben lévő tárgy iránt is hiányzott honunkban, s általjában véve hiányzik minden nehezebbnek tetsző kivétel iránt szinte mindenütt. — Az egész hiba továbbá, melly az ügy körül elkövetetett, egyedül abban áll, hogy éretlen létünk nem ismertetett el, s általjában olly kevés tétetett nemzetünk egészséges érlelésére. Ezt pedig kirekesztőleg senkinek nem hányhatni igazsággal szemére; mert a dolgok felnemfogása emberi s ekkép akárkiben menthető; nemzeti éretlenségünknek okai pedig többek. S ha volna vád, az tán csak azon rendet illethetné, melly születése és vagyona után mindenkinek előtt köteles lett volna nagyobb kifejlésre emelni a hazát. Hogy azonban ezen osztály e tárgyat is mint számtalan egyebet a kormányra bizta, s mindent attól várt, vagy az adózó népnek nyakára kívánta tolni az egészet, midőn a fáradságtól rettegven, maga a kész hasznót szándéklotta bevárni dologtalan, — arról legjobb ez alkalommal hallgatni, s gyötrő visszaemlékezet helyett inkább kezet fogni, vállat vetni; mikép egyeseknek rendszerint semmire nem vezető erőlködése végre megszűnjék, s számos rokonkeblűek együtt munkálása által Magyarország virágzása, mint minden egyébben, úgy a kérdésben lévő tárgyban is bizonyossá váljék. S erre most van idő, most, midőn néhány szerencsésb évek és főkép a legközelebbi országgyűlésnek bevégezete óta, ha még nem sok ment is át nemzeti életünkbe, s annyi a tennivaló még, el van legalább vetve egy igazságosb rendszernek nemzetünkre egykor diszt s hasznót árasztó magva; s itt az idő, hol, valamint számtalan egyéb a nemzeti gazdagságot előmozdító tárgyban tenni kell s tenni lehet, s nem tenni többé már nem hiba, de megbo csáthatlan vétek; úgy ütött Magyarországhban már a selyem sikeres tenyésztetésének órája is, mellyet

a hazai kötelességek megszégése nélkül el nem mulaszthatni ezentúl.

Néhány szerencsésb év, és kivált a legközelebbi országgyűlés óta megtöretett az önkény hatalma, s csökkent, ha egészen meg nem szűnt is, az ingatlan-
nak közös birtoki s bitang léte; s mi nem kevésb, sőt nagyobb áldást fog árasztani hazánkra, — mert áldozatba került —, ki van végkép mondva s el van feloldhatlan törvény által határozva, hogy nemcsak a véletlenül született nemes, s fájdalom olly sokszor éppen nem nemes, de a szántóvető is birhasson esze, tenyere, szorgalma, és ezekkel nyert pénze, vagy — ha adott Isten — szerencséje után ingatlant; de mi még több, mindezeknél sokkal több: el van ismerve az embernek méltósága, honnan visszalépés többé nincs, miszerint már szabad azon gyönyörteli előérzetben részesülnünk, hogy nem sokára s elmulhatlanul ránk derülend azon nap, hami magunk nem hátráljuk otrombául, és az olly szépen és szerencsésen kezdeteket mi magunk nem semmisítjük ismét meg, mikor köznevelés s közcsinosodásnak következtében távol minden tulságoktól s lágy velejű képzelődésektől, egy lelkes de egyszersmind földi szükségait is méltányló nemzeti családba fogunk egybeforrni, a születésnek bár milly fokán s milly fogalmak közt üdvözlöttük volna is életünk legelső napját — S hogy illy érzelmek közt, mellyek nem ábrándi képek, de jelen álladalmunk hű rajzai, midőn a lelkesb ember még a levegőt is már könnyebben kezdi színi mint az előtt, minden munka s még a később jutalmazó is könnyebben, nagyobb kedvvel s így nagyobb sikerrel vitetik végbe mint azelőtt, természetes.

Számtalan egyéb egészen mostani álladalmunkhoz illő vállalatok mellett tehát a selyemtenyésztésnek is megvethetjük alapját, a szederfa honosítása által; mert hiszen nemcsak a városi telkek, s nemcsak a puszták viselik a sajátuk természetét, de az összesítési törvény és az 18³⁹/₄₀ ki 7-ik czikk. 9-ik §. következtében a haza minden talpalatti földje, ha az ősiségnek még

el nem töröltt de már magában bomladozó kötelékei miatt, nem is tiszta saját eddigelé, olly szabad és biztos birtoknak viseli még is már természetét, hogy nyerjenek az érintett törvények csak alkalmazást, azaz, menjen csak végbe az elkülönzés, s váltsa csak örökre meg telkét a jobbágy, s minden háborgatástól menten mindent, és ekkép szederfát istenyészthetni a hazában mindenütt.

A dolog megkezdésének órája tehát minden kétség kívülűtött, úgy hogy csak azon két kérdés marad eldöntendő, először: valljon azon gondot, költséget s időt, mellyet kimeríthetlen mennyiségű szederfák ültetésére, ápolására és jó karban tartására előlegezni elkerülhetlenül kell, nem lehetne-e valami előbb megforduló s nagyobb haszonnal járó tárgyra fordítani; s másodszor: valljon kit illet leginkább, vagy is: tulajdonkép kinek volna kötelessége, a tárgyat, most midőn javult polgári viszonyainknál fogva a selyemtenyésztés sikere többé nemcsak nem lehetetlen, de felette hihető, sőt bizonyos, hazánkban azt újra megindítani.

Mi az elsőt illeti, nem tagadhatni, hogy Magyarországon bizonyosan felette sok tárgy szaporábban kamatoz, s némi vidékeken, hol sok a mocsár, sok az erdő, sok a sivatag, tán jobban is mint a selyemtenyésztés végett előlegesen kiültetett szederfa; hanem hogy ott, hol némileg már rendezve van a gazdaság, és szűkebb s rosszabb minőségű a határ, s hol ekkép mocsárok lecsapolása, erdők ritkítása, vagy egészen új gazdaságok felállítása által nem művelhetni többé úgy szólván csudákat, hogy illyes helyzetekben, mostani körülményeink közt, valami más habár tán szaporábban is, de egyszersmind épen olly nagy sőt nagyobb nyereséggel, s olly kiterjedésben jutalmazza meg bizonyos idő leforgása után a mezei gazda fáradozásait, s nagyobb uzsorával térítse vissza költségeit, habár később is, mint a selyemtenyésztés végetti előlegezések, azt a selyemtenyésztésben eddig nyert tapasztalás, a sok egyebek körüli sikeretlen próba, s az előre ható

felszámítás nemcsak nem igazolják, sőt épen az ellenkezőt bizonyítják bé.

Mezei gazdaság- s azzal szorosabban egybekapcsolt ipar-ágokban Magyarországnak fő kincse gabna, marha, s gyapjú. S minden hihetőség szerint nemcsak e pillanatban s a mostani mennyiségben fogja hazánkat e három fő kincs gazdagítani, de számtalan évekig s nagyobb mértékben is. Mert gabnát többet is állíthatunk ki, s közösüléseink javítása, s gabnánk liszté tétele által többet is szállíthatunk külföldre jó nyereséggel, s így marhat is nagyobb számban tenyészthetünk jobb törvényeink következtében; s ha többé ki sem is vinnék, — mi azonban nem hihető — biztosan elkel nálunk, minthogy a szabadabb ember, mellynek száma most hazánkban naponként szaporodik, rendesebben s így nagyobb mennyiségben fogyaszthat; a gyapjúból pedig, ha a temérdek concurrentia következtében csökkenne is kapóssága külföldön, szinte nagyobb belső fogyasztás után épen olly szép sőt szebb jövedelmeket fogunk húzni idővel mint mostanság. — E három fő jövedelmi kútfőn kívül azonban felette nehéz jó sikerrel s nagy kiterjedésben egy negyediket megnyitni.

A bornak szebb időszaka némileg elmúlt; s alkalmassint sokszor fog a nap még kelni s le is alkonyodni, míg az ismét visszaszajó. — A pálinka-főzés, nem tagadhatni, nagy nyereséggel jár, s még sokkal nagyobb járhat, de ugyan milly áron? Nem csekélyebért, mint számtalan embertársainknak lealacsonyításával, testi és lelki meggyilkoltatásával; mikép pálinkát hazánkban — a csak most lábbadozó hazánkban — valóban egyedül az égethet nagyban, vagy egyedül az mozdíthatja elé annak égetését nagy mennyiségben, ki fel nem fogta vagy nem akarta felfogni azon polgári kötelesség szellemét, melly szerint szabad sőt mindenkinek kötelessége, vagyon után törekedni, mert csak ekkép fejlődhetik közszorgalom

s mert az egyes polgárok gazdag s tehetős léte alkotja a közállodalmi gazdag s tehetős létét is, csakhogy — s ez teszi a különbséget — vannak a gazdagulásnak olly kútfejei, mellyek a közgazdagságot is előmozdíják egyszersmind; de ellenben vannak olly jövedelmi források is, mellyek viszont egyedül a közgyarapodás megrövidítésével sőt károsításával járnak s nyitthatnak meg. — A gabna, marha, gyapjú, midőn meggazdagítja az egyes polgárokat, a közállodalmi gazdagságát is eszközli egyszersmind; de nem úgy, például a közösülések szántsándékkal rossz karban, vagy egész határoknak készakárva vízben tartása, miszerint termőbb vidékek ki legyenek zárva bizonyos vásároktól, vagy egyesek drágábban adhassák a közhiány miatt természetmennyéiket; mert illyesek soha sem emelik a közgazdagságot, noha bár egyeseknek jövedelmi forrásul szolgálnak is nem ritkán. S valóban épen olly kevésbé eszközli a közhasznót a pálinkának nagy mennyiségben égetése s ez által olly felette olcsóra állítása, azon különbséggel egyébként, hogy midőn a rossz közösülésnek s a mocsárnak önző pártolója, saját erszénye megtömése végett, a hazának egyedül anyagi jólétét csorbítja, a pálinka-égető pénzszomjának lecsilapítására alkalmasint nem is sejdítvén, mennyi kárt okoz, nemcsak a jelen élőkbe, de a jövő nemzedékekbe is olly mérget önt, melly testet és lelket egyiránt gyilkolja; miszerint addig is, míg a törvényhozás, melly e tárgy körül elhibázta a józan utat, mert nemzetünk még csak serdülő korát nem vette elég tekintetbe, gátot fog vetni ezen közmegmérgezés és közlealacsonyítás ellen, addig is, a meggondoltabb s lelkes azon nyomorúlt ürügy alatt, hogy ha nem cselekszi ő, cselekszi más — nem fog a mérgezők s a nemzet jövőjét hiúsítók sorába állni.

S így, a pálinkaégetés, mellyet sok mint valami felette ártalmast meg sem kezd, vagy önként abban hágy, a kevésbé kétkedőket pedig egyenesen

elfogja attul tiltani a törvény, — remélhetőleg soha vagy legalább mindaddig nem fogja alkotni mezei gazdaságunk nevezeteseb ágazatát, míg jobb s közönségesb nevelés utáni csinosodás meg nem semmisíti a pálinka csábjait.

Repcze, kender, répaczukor a mezei gazdaságnak felette szép ágai, mert nem kevésbé gazdagítják az egyest mint a nagy közönséget; de csak jobb földben tenyészthetők, miszerint kevés kivétellel hazánk szinte minden tájaiban némileg vagy csorbat ütnek a máskép nagyobb mennyiségben aratandó gabnában, vagy egyenesen kirekesztik a marha- s birkatartásra olly hasznos fűnek természetét, s ekkép, mert nem mindenütt, vagy rendszerint csak valami másnak feláldozásával tenyészthetők, — nem alkothatják legalább még most, a magyar mezei gazdaságnak egy fő s közönséges ágazatát valódi sikerrel. — A gyapotnak s risnek, jóllehet tán egykor, éghajlatunk szelidítésével honosításuk nem volna lehetetlen, a nagy keletben olly igen tágas hazájok, s olly kimondhatatlan könnyűséggel nőnek ott, s ekkép aránylag olly felette olcsók, hogy valóban azon természetények sorába valóknak látszanak lenni, mellyek a földgolyó bizonyos vidékihez kötve azon árukat képzik, mellyeket csere vagy pénz által szerezhetni meg legjutályosabban, s mellyek nélkül kereskedés által legalább soha érintkezésbe nem jönének a népek, s így honunkban a gazdaság nevezetes ágát hihetőleg soha nem fogják tehetni.

Az érintetteken kívül pedig, ha számtalan kisebb forrásai vannak is a magyar mezei gazdaságnak, ugy látszik egy tárgy sincs, melly most rögtön s a nélkül, hogy némileg a bányászati vagy gyári körbe ne váгна, a honi mezei gazdaságnak valami fő ágát képezhetné.

És ha van tárgy, melly olly kifejlésre képes, miszerint habár nem rögtön is, de egykor mezei gaz-

daságunk egy igen nevezetes ágát alkossa, s hazánknak felette szép kincsforrásul szolgáljon, az bizonyára nem egyéb mint a selyemtenyésztés.

A selyemnek becse napról napra nő, s mind egyre fog nőni; mert a világ vezető nemzetei elmebeli viszonsurlódás, — s ennek legnagyobb agense, a sajtó által, már alkalmasint megegyeztek abban: hogy ha bár halni szép is a hazáért, élni még is szebb, s használni földieinek s embertársainak még mindenek fölött szebb; minél fogva jövő századunkban s a messzebb jövőendőben úgy lesz hihetőleg a békesség a nemzeteknek rendes állapota s a háború a kivétel, valamint a mult században s kivált régiebb időkben — főleg Magyarhazánkat tekintve — megint a béke volt a kivétel, s a háború a rendes állapot; köz és hosszú békesség idejében pedig, a polgári kifejlődésben haladó nemzetek, százannyi élet-kellemekben kívánnak részesülni, mint a sötétségben s a szolgaságban tespedő népek, úgy hogy nagy és kicsi, számtalan más kelleme vadászata közt, házi butorzatára, öltözet- s egyéb kényelmeire is inkább olly szövetet fog használni akarni, melly könnyű és még is meleg, nem vesztí színét, és nem válik olly könnyen moly prédájává, mint a gyapjú- vagy gyapot-szövet, és ez nem egyéb, mint selyem.

Selymet azonban valamint bort, nem mindenütt tenyészthetni sikerrel. Hol alkalmas arra az éghajlat, ott a népek alacsony állása gátolja az úgy tökéletes kifejtését számtalan tájakon, hol ellenben magasb fokon áll a polgárosodás, ott megint az éghajlat nem mindig kedvező a dolog tökéletes sikeresítésére, mint például Angliában, Németország éjszaki részében, Svéd- és Dánországekban, Curland, és szövetséges Amerika legnagyobb részében stb. — Már Magyarországnak a selyemtenyésztésre nézve mind az éghajlat mind a nemzet haladó kora kedvező; mert az éghajlat sem olly hideg, hogy nem tenyészhetnék szederfa s nem élhetne selyembogár, sem olly meleg, miszerint a

hőségű nem lehetne könnyen őrizkednie, az élet — s kivált házi kellemei utáni vágy ellenben annyira ébredt honunkban, de egy uttal annyira fejlődik újabb törvényeink következtében azon lehetőség is, mikép napról napra nagyobb szám ki is elégíthesse ezen vágyat, hogy nincs akadály, miszerint a helyett, hogy az eddigelő aránylag felette csekély selyemfogyasztásnak daczára is sok pénzt valánk kénytelenek megvásárlásáért küldeni külföldre, jövőben a legnagyobb belfogyasztás után még a külföld számára is ne tenyésszünk eleget, hol szintűgy a selyemutáni vágy, jóllehet kiállítása nem olly könnyű, sőt némi tájakon szinte lehetlen. És selyem dolgában illy ki-fejlésre képes Magyarország! s pedig nemcsak, mert mérsékeltebb éghajlata vagy polgári állása arra olly kedvező, hanem még némi más fontos okoknál is.

Honunk nagy része még századokig is legjobb haszonnal csak birka legelőre lesz fordítható, de erre, felette nagy haszonnal. Roppant legelőink valamint tág gabnás mezeink igen nagy fogyatkozása azonban, a minden árnyék nélküli s igen is nyílt lét; fák ültetése tehát részint legelőink javítására, részint mezeink oltalmazására a nagy szelektűl ha valahol, valójában nálunk áll napirenden, úgy hogy ha létez valahol szederfák ültetésére elégséges hely, de nem más természetű kirekesztésével, sőt ezeknek mindenek feletti előmozdításával — mi fő dolog —, az bizonyosan Magyarország határai közt találhatik bőségesen. Miszerint alig vethetni meg a selyemtenyésztésnek alapját akárhol is könnyebben és több oldalú haszonnal mint Magyarországon. Milly felette dicső gazdasági ág ezen felül a selyemtenyésztés, milly tiszta minden monopolium büztűl! mert egyenként nem boldogulhat általa senki; úgy hogy ha van tárgy, melly másnak kirekesztésével egyáltalában nem üzetethetik de úgy szólván egy közös tálban leli általa élelmi forrását nagy és kicsi, s egy sem lakhatik jól másnak megkoplaltatásával, az valóban a selyemtenyésztés,

minthogy még el nem döntött kérdés, valljon ki szedi annak hasznát aránylag nagyobb mértékben, a szederfákat bíró földesúr, a selyemgubó aljattépő semmi egyébre többé nem alkalmas vén asszony s nyavalgó-e, vagy az ezek közti gubókiállító, gubólefő, selyemfestő stb. vagy tulajdonképen ki? — Mit ha az előbb mondottakkal egybevonunk, magátul mutatkozik, hogy nincs tárgy, mellynek kifejtése — gabnán, máhán s gyapjún kívül — hazánkra több hasznót volna képes árasztani, mint a selyemtenyésztés, s hogy ekkép nálunk sem gondot, sem költséget, sem időt nagyobb haszonra nem fordíthatni, mint kimeríthetlen mennyiségű szederfának ültetésére, ápolása- s fentartására.

Kimeríthetlen mennyiségű szederfák ültetése, ápolása, fentartása tehát hazai kötelesség, ha kötelesség a honi gazdagulás s ekkép nemzeti erő minden s még legkisebb forrását is megnyitni, s csak egyik mezejét a hazai iparnak parlagon hagyni bűn, s ha kötelesség mindenek előtt olly tárgyat mozdítani elő, mellynek haszna nem egyes kiváltságosokra háramlík egyedül, hanem jótékonyága mint a napsugár mindenkit egyenlőn érint.

De kimeríthetlen mennyiségű szederfát ugyan ki ültethet, ki ápolhat, ki tarthat fen? ki teljesítheti e hazai kötelességet? vagy más szavakkal: ki indíthatja a selyemtenyésztés tárgyát újra meg? ezen olly nagy nehézségekkel járó tárgyat, jóllehet javult polgári viszonyainknál fogva annak sikere többé nemcsak nem lehetlen, de felette hihető, sőt bizonyos, s ekkép újra megindítása sem olly nehéz. Kit illethet a tárgy, kit a kötelesség?

A kormányt, a törvényhatóságokat csak közvetve illeti, mert ollyas tárgy, melly egyedül legkisebb részleteinek minden oldalról tekintetbe vétel után sikerülhet, sem a kormány, sem a törvényhatóságok kezeibe nem való, s beleavatkozásuk, ha

az ébresztésen s pártoláson túl megyen rendszerint többet árt, mintsem használna. A szegényebb sorsút, kisebb tehetségűt pedig azon igen egyszerű okból nem illetheti a dolog migindítása, mert a kisebb tehetségű legjobb akarattal sem költhet oly tárgyra tetemesen, mellynek haszna csak több év után fordul meg, s melly nagy előköltiséggel jár. De a fő s nemesi rend, a polgár, a szántóvető sem indíthatja meg, mint hazánkunk úgy szólván mindannyi elkülönzött osztálya a tárgyat a siker lehető legbiztosb reményével s pedig azért, mert jóllehet hazánkunk némi fő s nemes urai, polgárai, sőt vagyonosb szántóvetői is tetemesb költségeket képesek érzékeny megterheltetésük nélkül előlegezni, s ekkép a selyemügynek dolgát egyenként is emelhetik a siker némi fokára, azért még sem fogják egyesek, egy egy sorban elkülönöztek, más rendekkel össze nem vegyülők s ekkép aránylag felette gyengék, a szederfák ültetését vagy is a selyemtenyésztést oly közönségessé tenni, s annyira honosítani, miszerint valódi haszon is áradjon abból a hazára.

— Illy nagyszerűt, illy nemzeti életbevágót csak az egyesületek lelke bír kivinni diadallal! Igen is a haza vagyonosbjainak s lelkesebbjeinek őszinte egyesülete, az anyagi s szellemi erők együtt munkálása. — S kivált mostani időkben elkerülhetlenül szükséges az illyféle nagyobb szerűekre az egyesülés, most, midőn sok az önkény békóitól megszabadult, de a törvény s rend parancsi iránt hódolni csak most kezdő nemzet s egyes polgár, életének épen azon szakában van, mikor legkevesbé képes valami nagyot s kivált állhatatossággal járót kivinni; minthogy a vak engedelmesség utáni együtt munkálásnak, kivált régi időkben, oly óriási hatása megtört; a mindenben diadalmaskodó polgári közlélek ellenben még korántsem fejlőd ki annyira, hogy az, a közengedelmisségből folyó együtt munkálásnak hatását elégségesen kipótolná. — A selyemtenyésztés Magyarországon pedig oly nagy összes

munkásságot, oly különös állhatatosságot, béketűrést s annyi időt, s előleges költséget kíván, miszerint csak akkor várhatni tökéletes sikerültét s meghonosítását telyes biztossággal, ha az ország minden rendei közül képezett egyesület indítja meg azt; ez pedig több s több egyesületre szakadoz mindaddig, míg az ügy illyes közmunkálás következtében elvégre a nemzetnek sajátává nem válik.

Illyes megindító egyesületnek képezése volna tehát legelső s az a dolog megkezdése végett tán úgy állhatna fel legcélszerűebben, mint azt az idecsatolt terv mutatja.

SOPRON-VASI SZEDERFA-EGYESÜLET SZABÁLYAI.

A jelen Egyesület szabályai két részre oszlanak: **Alkotó-szabályokra**, melyek az intézetnek alapú szolgálván, az egész aláírás ideje alatt változatlanul megmaradnak; és **Rendeletekre**, melyek az aláírás ideje alatt is időről időre a körülményekhez képest változhatnak.

Alkotó-szabályok.

- I. A jelen Egyesület olly férfiak társulata, kik a magyar honi selyemtenyésztés sikereltetése végett, mindenek előtt a szederfa czélszerű ültetését, ápolását s terjesztését tűzték ki maguknak célul. Úgy mindazáltal, hogy midőn illykép a közjót mozditják elő, magok is részesüljenek a lehető legnagyobb pénzbeli nyereségben.
- II. Egyesületi taggá Sopron- és Vas megyéknek, minden férfúhoz illő viseletű s becsületében tiszta lakosa lehet. Más megyékben, vagy a hazán kün lakók azonban semmi ürügy alatt az Egyesületnek tagjai nem lehetnek; valamint senki sem lehet a Társaságnak tiszteleti tagja.
- III. Az Egyesület előlegesen 12 évre alakul, s ugyan is 1841-től 1853-ig, mikor a Társaság a körülményekhez képest vagy a jelen szabályok szerint folytatja működéseit, vagy máskép alakul, vagy kisebb társaságokra szakadoz, vagy egészen el is oszlik; valamint t. i. az akkori tagok fognak rendelkezni akarni; mikép a jelen

szabályok ereje a tagokat csak 12 év leforgása alatt kötelezi, az érintett időszak lefolyása után ellenben minden további kötelezés megszűnik.

- IV. A Társaságba léphetni 5, 10, 50, 100, 200 pgő for. járulékka; sem több- sem kevesebbel, s csak ezen kerek summákkal.

- V. Az egyesületi tagok száma nincs meghatározva.

- VI. A választmányi tagok, kik minden három évben választatnak, és ismét választhatók, ezek:

Elnök
Alelnök
Harmincz választmányi tag
Igazgató
Pénztárnok
Jegyző
Ügyész.

- VII. A választmányi tagok választásában a 10, 50, 100 és 200 forintosok egyenlő szavazattal bírnak, csakhogy az Elnöknek és húsz választmányi tagnak a két és egy száz forintosokból, ha kikerülnek, vagy ha nem, az ötven forintosokból kell választatniok; ha pedig ezekből sem kerülne ki, akkor s csak akkor megyen a választás a tíz forintosokra át: midőn az Alelnök, tíz választmányi tag, az Igazgató, a Pénztárnok, a Jegyző és az Ügyész a Társaságnak ötven és tíz forintosából is választhatók. — A választáson kivüli, az ügyet magát illető kérdésekben azonban, a tíz forintosok egy, az ötven forintosok két, a száz forintosok három, és a kétszáz forintosok négy szavazattal bírnak. Az öt forintosok végre mind választási alkalomkor, mind más kérdések eldöntésében csak úgy bírhatnak szavazattal s pedig eggyel, ha kettő összeáll, s közülök egyike képviseli a másikat, s egy-szersmind magát is.

VIII. Az Egyesület működési körét Sopronban kezdi meg. S e célra — mennyire tehetsége engedi — egy kisebb vagy nagyobb telket veszen bérbe, vagy vásárol meg, hogy mindenek előtt szederfa-iskolát alkothasson.

IX. A Társaság minden évben nagy gyűlelést tart Sopronban.

X. A nagy gyűlésekben, — melyeknek határnapját a Rendeleték mutatják s melyekben az Elnök, s ha ez nem volna jelen, az Alelnök, s ennek jelen nem létében a legidősb választottsági tag viseli az elnökséget, — minden tag megjelenhet s szólhat; szavazata azonban úgy áll, mint azt, a VIII. szakasz tartja, csak hogy az eljáró Elnök szükség esetén, ha t. i. a szavazatok egyenlősége miatt valami tárgy el nem döntethetnék, saját szavazata vagy szavazatán túl még egy eldöntő szavazattal bír.

XI. A nagy gyűléseknek — hol egyedül a jelenlévők határoznak; és sem szó- sem írásbeli meghatalmazásnak helye nincs — működései ezek:

- A. A választottsági jelentések felolvasása.
- B. Az ügyről való tanácskozás.
- C. A számadások s a pénztár megvizsgálása.
- D. A netalán magukat megbecstelenített tagoknak az Egyesületből kitörlése.
- E. A Rendeleték netaláni megváltoztatása, eltörlése, vagy új rendeletek alkotása.
- F. A választmány minden három évből, vagy az időközben kimúlt választmányi tagok pótlása.
- G. Minden pénzbeli, s egyáltalában minden fontos kérdésnek eldöntése.

XII. A választmány minden hónapban ül össze, s ha szükséges, még többször is. Minden tagja egyenlő szavazattal bír, s csak az elnökséget vise-

lő — ki mindig az Elnökök egyike, vagy a legidősb jelenvaló választmányi tag — szavazhat eldöntő alkalomnál kétszer.

Működései a Rendeletekben foglalvák.

XIII. Ki járulékának befizetésével, melynek határnapját a Rendeleték mutatják, saját hibája által egy éven túl elkésnék, mint a Társaságot meg nem becsülő, és az Egyesület sikerét szíven nem hordó tag, a társaságból kiesik, mikép neve nagy gyűlés alkalmával a tagok névsorából kitöröltetik, ha csak őt a többség kimélni nem kívánná, mit azonban csak egyszer tehet.

XIV. Miután a Társaság célja: a közjónak előmozdítása mellett a lehető legnagyobb pénzbeli nyereségben részesülni a tagokat, az Egyesület működéseit nemcsak a legnagyobb takarékossággal fogja vinni, de azon is lesz, hogy a szederfák eladásából minél több nyereség valósítsák.

XV. Azon ürgy alatt, mivel valaki a Társaságnak tagja, nem kaphat szederfákat a Társaság csemete iskolájából olcsóbb áron, mint akárki más, minthogy ez igen egybebonyolítná az Egyesület pénzbeli dolgait, hanem mindenki járuléka arányában részesül a pénzbeli tiszta nyereségben, s e felül minden tag egyenlőn azon jogban, hogy valami emberét — ha kívánja — a soproni szederfa-iskolában a tanításért minden legkisebb költség nélkül mindenben kitaníttathassa, mit a szederfa sikeres tenyésztése végett tudni kell.

XVI. Minden nagy gyűlés alkalmával egy közebed tartatik, s pedig e következő szabályok szerint:

- A. Minél olcsóbb legyen az ebéd, minthogy illy alkalommal nem finom tálak éldelése a cél,

hanem az, hogy a társasági tagok egymást közelebbről megismerjék, a nyert siker felett örvendezzenek, egymást állhatatosságra buzdítsák, szóval: hogy lelki surlódás által mind jobban kifejtessék az Egyesület dolga.

- B. Szeszies italok lehető legkisebb mennyiségben használtassanak, kirekesztőleg csak honiak. Zene pedig soha ne zavarja az ünnepélyt.
- C. Minden nagy gyűlésről a másakra a jelen lévő tagokból előlegesen megválasztassék egy gazda, kinek tisztje tüstént aláírási ívet forogtatni, melyre minden tag, ki az ünnepélyben részt venni akar, már előre feljegyezhesse nevét; s azon áron, melyet a nagy gyűlés többsége szabni fog, valami alkalmas helyzetben annak idején, egy ízletes ebédet készíteni.
- D. Minden tag, ki az ebédben részt venni kíván, s az aláírási ív megnyitásakor nevét fel nem jegyzé, a végett később is jelentheti magát s pedig az eljáró gazdánál, csak hogy legalább 24 órával az ebéd előtt vegye ez a jelentést, mint-hogy máskép — ha sokan jelentenék magokat, és ezt az utolsó pillanatig tehetnék — okvetlen rövidséget szenvednének az Egyesület előbb feljegyzett tagjai.
- E. Ki feljegyzette nevét, azt 8 nappal az ebéd előtt még kitörölheti, de később nem; midőn akár megjelenik akár nem, fizetni tartozik.
- F. Evőhelyettest magáért senki nem küldhet; mint-hogy a közebéd célja nem evők, de a társasági tagoknak egybeesődítése.
- G. Fizetés mellett egyedül a Társaság tagjai vehetnek részt ilyes ebédekben, vendéget azonban minden tag hozhat de csak egyet, kiért fizetni tartozik. Ha azonban egy tag több vendéget kívánna része-

sültetni az ebédben, érettki fizetés mellett teheti azt, de más tagok nevére, ha t. i. vannak ollyasok, kik vendéget nem hoznak.

- H. A fentérintett okoknál fogva a vendégek is csak akkor részesülhetnek az ebédben, ha legalább 24 órával az ebéd előtt be valának jelentve. Itt azonban lehetnek kivételek, ha valami jeles kivált külföldi vendéget kívánna valaki részesíteni a közünnepélyben, ki olly későn jött, mikép nem vala lehetőség őt 24 órával az ebéd előtt bejelenteni; de ez is csak úgy történhetik, ha általa a rendes tagok sem helyben sem ételben rövidséget nem szenvednek, t. i. ha több felírott mint megjelenő van; minek felszámítása az eljáró gazdát illeti, valamint az ebédnek rendje is; mikép ő ül a gazdai székben s eszközlései ellen soha semmi alkalommal nem lehet kifogás.

XVII. Ha a hihetőség ellenére rosszúl mennének a Társaság dolgai, s ezért, vagy akármily más ok miatt annak eloszlátása sürgettetnék, az még a 12 év leforgása előtt is végbemehet, csak hogy abban a tagok legalább is két harmadának meg kell egyeznie. — Illyes esetben, valamint akkor is, ha a kitűzött 12 év lefolyta után a Társaság működéseit nem akarná többé folytatni, mi a szavazatok többsége által döntetik el, az Egyesületnek minden vagyona pénzzé tétetik, és az a tagok közt járulékaik arányában elosztatik. Ha ellenben egy harmadánál több gátolná az Egyesület 12 év előtti eloszlátását, vagy a többség a 12 év lefolyta után is kívánna folytatni az ügyet, akkor sem az egyik sem a másik esetben nincs helye az eloszlátásnak, és az Egyesület vagyona azokra száll örökségül, kik a Társaságban megmaradnak, úgy hogy azok, kik a Társaságbul netalán kilépnének, legkisebb jogot sem kö-

vetelhetnek azon pénzekre, melyeket tagdíjúl a Társaság pénztárába évenként bérletének. Ha a Társaságnak valamelyik tagja halál által kimúlna, a nélkül, hogy az Egyesületben lévő vagyonáról rendelkezett volna, akkor az a Társaságra megyen át: ha ellenben rendelkezett arról, akkor az hagyományosát illeti, ki, ha az Egyesület tagja, nagyobb mértékben részesül öröksége arányában annak minden hasznáiban; a Társaságnak nem tagja viszont, és ki azzá lenni nem kívánna, vagy meg nem választatnék az Egyesület pénztárából kapja ki járandóságát.

XVIII. Miután a Társaság célja nem egyéb, mint a selyem-ügyet emelni és terjeszteni a hazában szederfa-tenyésztés által, magától következik, hogy az Egyesület pénzét semmi egyébbe fordítani nem szabad, mint a selyemtenyésztést előmozdító, de egyszersmind a Társaságnak hasznát is ígérő célokra.

XIX. Jóllehet a selyemtenyésztés közönségessé tétele mellett, a szederfa-eladásból egyes tagokra háramló pénzbeli nyereség a Társaság fő feladata, azért még sem fog az Egyesület a későbbi nagyobb haszonnak fejében 6 év leforgása előtt legkisebb pénzbeli elosztást is eszközölni tagjai közt; hanem minden netaláni nyereséget, melly természetesen illy rövid idő alatt nem lehet tetemes, vagy vállalatát öregbítésére fordítani, vagy tőkére verni. A 6 év leforgása után pedig a tagok többsége határozza-el, a támadható haszon egyáltalában elosztatik-e, s milly része szolgáljon a tagoknak osztalékul, s milly része tartalék-tőkéül.

XX. A Társaság a selyemtenyésztés alapját szederfák ültetése által kívánja megvetni, mikép fő fog-

lalatossága mindig a szederfa nemesítése s terjesztése fog lenni. Miután azonban a selyemtenyésztés a szederfatenyésztéssel kapcsolatban van, s egyik a másikká folyik, a Társaság többsége fogja eldönteni, mikor s mennyiben vegye a jelen Egyesület a selyemtenyésztés ügyét is figyelme alá.

R e n d e l e t e k.

I. Ha valaki a' társaságba kíván lépni, megkeres két társasági tagot, kik ha őt a választmánynak ajánlják, és ez őt beveszi, tüstént a' Társaságnak tagjává válik.

II. Választáshoz, melly golyóvetés által történik 's hol az egyszerű többség határoz, egy elnököt, és a' jegyzőt beszámítván — legalább 8 választmányi tag jelenléte szükséges. Az ajánlás habár röviden, de mindig írásban tétetik, 's az Elnökök egyikéhez utasítandó, kik az illyféle ajánló leveleket mindig a' legközelebbi választmányi ülésnek kötelesek bemutatni, melly mindig elmulhatlanul választással kezdendő. Ha illy alkalommal az ajánlott többséget nem nyerne, legott még egyszer golyóvetés alá esik, nehogy tán tévedésből maradjon ki; ha azonban ekkor sem választatnék meg, ügyét a választmány többé el nem rendelheti, de azt a' kimaradt — ha kedve van — a' nagygyűlések elébe viheti, hol illyesek körül mindig a' többség határoz.

III. Egyéb a' választmányt illető kérdések eldöntésében elegendő egy Elnök, 's három választmányi tag. Az Elnökök távullétében pedig 5 választmányi tag jelenléte, a' Jegyzőt mindig belé számítva, szükséges.

IV. Azon határvonalt, mellynek a' közgyűlések 's a' választmányi ülések' hatásai között léteznie kell, nehogy az egyes tagok rövidséget szenvedjenek jogaikban, vagy az Egyesületnek működései aránytúl beléavatkozás által megakasztassanak, csak az idő jelelheti némi tökélyvel ki. Addig is azonban, míg ezt elrendelendi az idő, minden nevezeteseb kérdések,

valamint minden pénzbeli dolgok is, hol többről mint 100 pengő forintról van szó, a' közgyűlések elébe valók.

V Elnök- 's Alelnökül olly férfiak választassanak, kiknek legalább egyike Sopronban lakik.

VI. A' Közgyűlések, míg ebben nem határoz más-kép a' Társaság, minden januar' első és julius' utolsó vasárnapján fognak tartatni, mellyekre mint előlegesen és változtatás nélkül kitűzött napokra, a' tagok minden további megkeresés nélkül hivatalosok.

VII. A' választmány tagjai fizetést nem vesznek. A' Jegyző hűz egyedül 200 pengő forintot 's azt sem mint fizetést, hanem levelezési költségek' fejében.

VIII. A' választmányi ülések vagy az Elnökök' vagy a' választmányi tagok szállásain tartandók, kik ezt megengedni szívesek. A' közgyűlések' tartása végett ellenben, ha díj mellett is, mindig előlegesen gondoskodik a' Választmány alkalmas helyről.

IX. Miután e' Társaságban egyedül férfiúhoz il-
lő viselet és becsületi tisztaság minősíthet tagságra, 's a' társasági becsület, jó hír és név' szeplőtelen fentartása minden tagnak egyiránt fekszik érdekében: önként következik, hogy valamint csak illy tulajdonokkal bírók választathatnak meg, úgy a' Társaságnak tagjai azok többé nem maradhatnak, kik e' tulajdonokban netalán szeplőt szenvedtek volna. A' tagok ekkép az Egyesületből ki is eshetnek. — Nehogy azonban, egy általjánosan felette üdvös cél' elérése végett, netalán a' felhevült indulatoknak nyitassék kör, csak akkor esik valamely tag a' Társaságból ki, ha a' társasági tagoknak legalább is egy harmada sürgeti azt, 's e' kívánsága — mellyet írásban tesz — a' legközelebbi nagy gyűlés' többsége által, — ide nem számítván a' Társaság' vádló harmadát, — el is fogadtatik — midőn a' Társaság' jegyzője az illetőnek levél által tudtára adja az eseményt, neki az Egyesületbe fektetett pénzét is visszaútasítván egyszersmind

X Az Egyesület szabályai, a tagok névsora, valamint a gyűléseknek rendelkezései, és általjában az Egyesület eredményei, lehető rövidséggel évenként kinyomtattnak, minden tagnak joga lévén egy ingyen-példányhoz.

A díjak befizetése mindig előlegesen történik, nehogy a Társaság ügye pénzhija miatt hátramarádást szenvedjen, és ekkép például: az 1841-ik évre eső díj legvégsőbben 1840 december 31-ikéig leszen fizetendő a Pénztárnok kezeibe, és így tovább.

TUDNI VALÓK.

A Társaság azon pillanatban, midőn évenkénti három ezer pengő forintról biztosítva van, alakultnak tekinti magát; és ezt minden tagnak tüstént bejelentvén, négy hét után rendkívüli közgyűlést tart, szintén Sopronban, mellynek fő célja

1.ör Egy ideig-órái választmány kinevezése; minthogy a rendes Választmány megválasztása mindig a júliusi közgyűlésen történhetnék legalkalmasabban, s ekkép akár milly szaporán alakulna is meg a Társaság, csak 1841-iki július utolsó vasárnapján mehet végbe a rendes választás.

2.ör Az ügy megindítása, t. i. egy alkalmas hely megvásárlása vagy kibérlése; netalán szükséges építményekről előleges gondoskodás; valami ügyes kerítésnek elfogadása; szeder-mag és fák hozatala 's a' t. 's a' t.

Miután a Rendeleték szerint a díjak befizetésének mindig előlegesen kell történnie, a Társaság megalakulásának napja azonban előre még tudva nincs; a dolog megkezdésére az volna legtanácsosb, hogy minden tag első az az 1841-ki díját, a rendkívüli közgyűlés alkalmával fizesse be, ezen közgyűlés akár december 31-ke előtt akár utána tartatnék.

Mielőtt 3000 pengő forint 12 évre biztosítva nincs, legkisebb befizetésnek sem lehet helye, minthogy csak akkor áll fel a befizetési köteleesség, midőn a Társaság már megalakult; ez pedig csak 12 évig folyó 3000 pengő forint biztosítása következtében történik, mi ha 1841-nek július végéig mint utolsó határnapig nem megyen végbe, nem leszen ez alkalommal az egészről semmi, — az ideig-órái aláírás széttepetik, s

szeder' dolgában Sopron és Vas megyék megint ott állnak, a' hol ma.

Jóllehet már 3000 pengő forinttal is megkezdhetni a' tárgyat, minél számos tag egyesül azonban és így minél több pénz jő egybe, annál jobb.

Az aláírás illy czím alatt van már megnyitva:

"Előleges aláírás a' Sopron-vasi szederfa-Egyesületre."

Mi alulírottak, akár az idén, akár a' jövő évben indulna meg a kérdésben lévő ügy, tizenkét egymás után következő évre kötelezzük magunkat az itt feljegyzett évenkénti járulékaikkal annak előmozdítására; azon feltétel alatt mindazonáltal, hogy az Egyesület az ide mellékelt terv szerint rendeltessék el, 's általjában semmi ne határozassék körülötte hozzájárulásunk nélkül.

<i>Aláírás ideje</i>	<i>Aláírók</i>	<i>Aláírt summa.</i>
August 24.	1840 Badicz Endre . . .	10 pgd for.
"	Batthyány Lajos gr. . .	100 —
"	Bezerédy Pál . . .	50 —
"	Bognár Lajos . . .	5 —
"	Chernel Lajos . . .	10 —
"	Döry Ádám . . .	10 —
"	Horváth László . . .	10 —
"	Ihász Imre . . .	10 —
"	Jankovics Gyula . . .	10 —
"	Kéry Péter . . .	5 —
"	Konkoly Lajos . . .	10 —
"	Lunkányi János . . .	10 —
"	Niczky Sándor . . .	100 —
"	Noszlopy Antal . . .	50 —
"	Rohonczy Ignác . . .	50 —
"	Roth Sándor . . .	10 —
"	Simon Nep. János . . .	10 —
"	Szemerey Sándor . . .	10 —

<i>Aláírás ideje</i>	<i>Aláírók</i>	<i>Aláírt summa.</i>
August 24.	Széchenyi István gr. . .	100 pgd for.
"	Széchenyi Lajos gr. . .	100 —
"	Tar János . . .	10 —
"	Tatay János . . .	10 —
"	Tóth Bálint . . .	10 —
"	Tóth Sámuel . . .	5 —
"	Vághy Ferencz . . .	10 —
"	Viczay Héder gr. . .	50 —
August 28.	Viczay Adolf gr. . .	50 —
" 29.	Jankovics Izidor . . .	100 —
Sept. 6.	Széchenyi Pál gr. . .	100 —

BÉREKESZTÉS.

Midőn az itt előhordottak nyomtatás alá valának bocsátandók, megvallom, nem csekély aggodalom támadt bennem: valljon a kérdésben forgó felette érdekes tárgyat nem volna-e kötelességem, miután az a sajtó által az eleinte szándéklottnál sokkal tágasb körbe jő, jobb rendbe állítani, és egy kissé részletesebben kidolgozni? De ezt nem mertem cselekedni, és így magamba valék kénytelen temetni aggodalmamat; minthogy a tek. Sopron megyei Küldöttségnek beadottakat olly sajátúnak tartom, mellyhez — tán némi egyedül a szerkezetet illető módosításokon kívül — nekem, legalább ez alkalommal nyulni többé nem szabad, s mellyet ekkép — bár érjen gáncs bár ne — csonkítlan eredeti mivoltában vagyok köteles visszaadni ismét. Az egész egyébiránt nem más mint terv, vagy is inkább: szönyegre hozása olly tárgynak, mellyről csak egy nappal is később értekezni valóban vétek; miszerint megpendítésében, úgy hiszem, megbocsátható a “sat cito”, sőt ez következményére nézve tán hasznosb lesz, mint lett volna a “sat bene.” Többnyire nem is volt volna kedvem ez úttal sok részletekbe bocsátkozni; minthogy, valamint számos adott már jó tanácsot: mikép kellene utakat csinálni, de nem látja át, hogy ez csak felüléptmény, és az ebbéli költségnek közös hordása a sarkalat; valamint számtalan jó koholtatott a gazdaság célirányosb folytatása iránt, de csak felette kevés fogá fel, hogy annak jobb sikere nem az illy vagy efféle rotatióktól függ, de a törvények czélszerűbb elrendezésében

alapszik; s valamint sok jámbor, némi jót óhajtott már hazánkknak, de bajaink gyökérokaiba nem birt hatni: úgy irattak számtalan könyvek a selyemtenyésztés körül is, mellyek leghasznosb részletekkel telvők, s mellyek közül némelylek e lapok végén feljegyezték. Elég útmutatás van azokban: mellyik a leghasznosb szederfanem; mikép kell a fákat szemezni, kiültetni, ápolni; egy uncia selyembogár-tójásból mennyi hernyó kel ki, és ezeket milly mérsékletű légben kell tartani; hány gubó megy egy fontra s a t.; úgy hogy illyesektől ez uttal a közönséget s magamat is megmenthetem. Nehogy azonban némieken értetlen maradjak, vagy netaláni félreértésekre adjak alkalmat, e csekély felvilágosító sorokat vagyok bátor e kis közleményhez csatolni.

A pálinkafőzés elleni kikelésem — lásd felettebb a 20-dik lapon — sokan egy kissé megbotránkoztak. Ezt sajnálom; mert egyesre nem czéloztam, de egyedül a pálinkafőzés általános elvét kívántam megtámadni. — S ebben nincs-e igazságom? kérdem. Tegyük kezeinket mellünkre, s tagadjuk ha merjük. — A pálinka csak lassan harapózik maga körül, s mivel rendszerint csak későbbi nemzedékekben bünteti áldozatit, nem tűnik fel kártékonysága olly visszarettentő színben, mikép készítése valami elmenyugtalansággal, valami önszemrehányással járna; s így lassanként legjobb hiszemben, mintha égetése csak olly kereseti ág volna mint valami más, és mert nem annyira emberek, mint gyárok s effélék számára készítenék, mind inkább növekedik a pálinkaégetők száma; míg az alatt napról napra állatibb, lelketlenebb lesz a csábtul körülfogott, s annak elment nem állható, s így mindig mélyebbre süllyedő nem-

zet. Mutatná magát az eleinte olly észrevehetetlenül ható méreg végkövetkezeteiben: bizonyos vagyok, tüstént divatkünti lenne Magyarországon, legalább Magyarok közt a pálinkaégetés. — Ha azonban theoria, ábrándozás, mit állíték, bocsánatért esedezem. — De én nem tudok kereskedőileg számolni, s benem minden gazdai gyakorlat rögtön hallgat, ha földieimet — kiket eddig szerencse tartott fen, s ezentúl csak bölcsesség menthet meg, — tapasztalni vagyok kénytelen: mint dúlnak saját kebleikben, s égett-bori mámorokban sokszor milly különös egyetértéssel szorgoskodnak nemzetünk erkölcsi lealacsonyítása körül: mitül mentsen meg az Isten, s inkább soha se engedje az avulsák Magyarországhoz visszacsatoltát, sőt szakítson bölcsesége szerint tőlünk inkább néhány vármegyét el. — Ki nemzeti nagyságot irigyl, ki sejtí: milly gyönyörézés lehet az, virágzó nemzetnek tagja lenni; tudom, felfog.

Az alkotószabályok közt 31-dik lapon előhozott közebéd iránti pedantismus sem tetszett sokaknak. S valóban kicsinységnek látszik mind az, mi ott elősoroltatik. Maradjon tehát ki. — De ha meggondoljuk, mennyi dicsőt vihetünk mi ki Magyarországon egyesületek által, és egyszersmind azt is megakarjuk engedni, hogy csak olly egyesületekkel lehet nevezetesebbet kivinni, melyekből egy rendnek capacitása sincs kirekesztve, t. i. olly egyesületekkel, melyek eddigelé nálunk még nem léteztek, s mind addig nem is fognak létezhetni soha, míg a legkicsinységesb rendhez nem fogunk szokni, vagy más szavakkal, míg a közönségnek lehető legszabadabb mozgása végett, nem fogjuk egyes szenvedelminket egy kissé megzaboláztatni enged-

ni, természetesen: józanabb óráinkban s mindig "magunk szabtuk rendszabályok által"; ha meggondoljuk mind ezt, s hogy melly kicsinységes rendtartás kell olly tarka társaságban, mint a millyen a kérdésben lévő egyesület eleintén alkalmasint lenni fog, mint-hogy az csak bizonyos idő lefolyta után ölthet magára egyszínűséget: akkor gáncsolt pedantismus-habár nem nyer is méltánylást, legalább érthetővé lesz.

Mindenkinek kirekesztésével egyedül Sopron és Vas megyéknek lakosaibul képezni társaságot, azért gondolám legezéírányosbna — 28ik lap — mint-hogy valamint némi tárgyak a legrégibb s legujabb tapasztalás szerint kétség kívül egyesek által kezeltetnek legjobban, némieket ellenben egyedül lehető legkiterjedtebb egyesületek vihetnek ki sikerrel: úgy vannak olly tárgyak is, melyek körül általjánosan véve sem egyesek, sem igen is kiterjedt testületek nem szoktak boldogulni, s melyek ekkép meghatározottab társaságok köreibe valók. — Már pedig a kérdésben lévő tárgy, ítéletem szerint, az itt kifejtett harmadik sorba helyzendő, minthogy egyesek soha nem, vagy csak későn állíthatnak olly mennyiségű szederfalevelet ki, mikép elégséges haszon is kerekedjék azokból: igen távúllakókat ellenben nem érdekelhet elégségesen olly ügy, melly ügy szólnán, inkább csak szomszédok körében foroghat. — Hogy pedig csak akkor kerekedik becse a szederfalevélnék, ha sok állítatik ki, — s becse mind egyre nő, minél több van, azt könnyű bebizonyítani, s ugyan is:

Száztúl öt nagyobb nyereség, mint száztúl száz, ha t. i. igen sok száztúl kerekedik öt percent, s csak

kevés száztul száz percent. — Így például, igen szép az 5 száztuli tiszta nyereség, ha egy millió pengő forint van mozgásban, mert akkor a nyereség 50,000 forint; midőn a tiz pengő forint utáni száz percent nyereség csak felette csekély haszon, mert nem több mint 10 forint. — S így annál többet ér a szederfalevél is, azaz: annál többet adnak érte, mennél több van; minthogy teszem: a 10 font selyem utáni legnagyobb nyereség nem olly nagy haszon, mint a 100 mázsa utáni legmérséklettebb; mikép könnyen felfogható, hogy épen az, ki 1 mázsa szederlevelért — mert nincs sok — 1 forintot sem bír fizetni, szívesen ad 2 forintot is, ha sok van.

De még más ok is birt arra, hogy Sopron és Vas vármegyei lakosokon kívül, mindenkinek kirekesztését hozzam javaslatba. Én hazámban mindenütt ohajtanék látni selyemtenyésztes körüli társulatokat, mert semmi sem egyesítné hazánk intelligentiáit s pénztehetségeit olly szeliden s egyszersmind olly hasznosan, mint azok; s erre nagy a szükségünk; — ha azonban országunk minden lakosa vehet részt az általam tervezett társaságban, ugyan fognak-e annyi egyesületek honunk külön részeiben lábra kapni, mint ohajtható volna? Én nem hiszem. Mert ugyan is miért törekedjék valaki, más vidéken állítani fel társaságot, ha már hasonló társaságban mi vidékünkön tag; de viszont miért is álljon az közünkbe, kinek hatásköre másutt van? Szükséges azért a határ, s tán azon pszichologiai okbul hasznos is, minthogy sok éppen azért, mert a Sopron-Vasi társaságnak tagja semmi mód nem lehet, fog ahhoz igen nagy kedvet nyerni; mi ha sokakban s kivált néhány szilárdabb lelkületűekben ébred fel, azt fogja

következtetni, hogy valamint Sopron és Vas áll össze, úgy fognak más megyék is egyesülni, sőt egyes megyék és városok lakosai is.

A szabályok Xlik pontja ellen is volt — mint értésemre jött, kifogás, hogy t. i. nem lehet helye a meghatalmazásnak s a t. S miután magam is átlátom ennek helytelenségét, így vélem módosítandónak az érintett pontot. “A nagy gyűléseknek — hol egyedül a jelenlévők határoznak, de minden tagnak jog van magát más által is képviseltetni, mi mindig hitelesen bém bizonyítandó — működései ezek:”

Az is értésemre jutott, hogy kár volna a nemzetnek felét, t. i. némbereket egészen kirekeszteni a társaságból, s annál is inkább, minthogy Magyarországbán annyi néMBER: földesúr, vagy is “földesszony”. És ez is tökéletesen igaz, mikép az alapszabályokat tán e szabállyal lehet toldani, s harmadik helyre tenni: “Némberek is vehetnek részt az Egyesületben, de egyedül meghatalmazottjaik által”

Némellyek azon gondolatra jöttek, — miért azonban egészen jót nem állhatok, mert csak szemeikből gondolám olvashatni — mikép nekem legalázatosb szolgáljuknak, nem volna más czélom, s az egész historiának fenekén nem volna egyéb, mint: szederfáimat, mellyek olly költségesek, s mellyekbe — miután annyiakat mozdítottak kaczajra, — már beléuntam a felállítandó társaságnak “átengedni” magában értődik, jó pénzért. — De ezen ötletre valóban nem jutottam; nehogy azonban egymás iránti vélekedésünkben e pont iránt ismét tévedésbe jöj-

jünk, az itt következő pontot lehetne tán az alapszabályokhoz ragasztatni:

“Miután nem az akar eléretni, hogy a czenki szederfaiskola és a czenki szederfák a soproni határba tétessenek át, hanem az, hogy Czenken és Sopronban is legyen szederfaiskola; szederfa pedig, ha Isten engedné, Vas és Sopron megyék minden határaitban. A Sopron-Vasi Szederfa-egyesület szederfaiskolájának számára mindenünnen hozhatni szederfa-magot s szederfát, csak a czenki határból soha”.

Végre röviden meg kell magyaráznom, mikép képzelem én a dolog további kifejlését, minthogy e közleményben sehol sincsen részletesen előadva: “mikor s hogyan kezdődnek a selyemtenyésztés.”

A kérdésben levő Egyesület egyedül szederfa-iskoláknak megállapítására áll össze, és anyagi hasznát a fák eladásában keresi. Selyemtenyésztéssel tehát e Társaság, szederfa-társaság minőségben soha nem fog foglalatoskodni, nehogy egybe bonyolodjanak dolgai, mire nem eléggé vigyázhatni; de mindenek előtt arra fog törekedni, hogy minél többen ültessenek sok szederfát s lehető legjobb móddal, illető ingatlanaiokon s pedig nem csak azért, mert ez által közvetlen haszon háramlik a szederfatársaságra, hanem azért is, mert csak akkor kezdhetni meg a selyemtenyésztést jó sikerrel, t. i. csak akkor kezdődik meg úgy szólván az aratás ideje, mikor például A. 1000, B. 4000, C. 200, s így tovább, mázsa szederlevelet tud kiállítani, azaz mikor egymástól nem felette távol eső határookban 10, 15, 20 ezer — minél több, annál jobb — mázsa szederfalevelet találhatni biztosan évenként. — Már mikor ezen idő eljött, és az alapszabá-

lyok XX-ik pontja szerint a szederfatársaság többsége fogja ezt meghatározni — akkor megint egy más társaság alapítása leszen napi renden, mely, minden egybebonyolodást szinte gondosan kikerülve, egyedül selyemtenyésztéssel foglalatoskodandik, mindazáltal úgy, hogy a szederfatársaságnak tagjai, — kik, ha másért nem, a selyemtenyésztés megkezdése végett korántsem oszlanak el, sőt, miután a fák használása megkezdődik, kettőztetett erővel folytatják munkálódásaikat — mennyire kedvük tartja és érdekükben fekszik, egyszersmind a selyemtenyésztőtársaságban is vehessenek részt; de magától értődik, nem mint a szederfa, hanem mint a selyemtenyésztési társaság tagjai. Előre nem mondhatni, mikor viradand fel a selyemtenyésztési egyesület napja, minthogy az egyedül attól függ: kevés vagy számos fák, gyepük s bokrok fognak-e ültettetni, vagy sem, s egyáltalában milly szellem uralkodandik az egész körül; — annyi azonban igaz, hogy a legjobb földben sem igen használhatni a szederfát 12-ik esztendeje előtt, mikor, nem igen hiszem, 10 fontnál többet nyomnának levelei, miszerint 100 ezer eféle fa volna szükséges 10 ezer mázsa levél kiállítására, és 200 ezer fa, ha csak minden másodévben használtatnának; mi ha sokak véleménye szerint olly szorosán nem is szükséges, saját belátásom szerint legalább semmi esetre nem árt. — Mennyi költség, mennyi gond, s mindenek felett mennyi idő kívántatik meg a dolog megalapítására, illy számolások alkalmával tűnik visszarettentőleg elő! S pedig nincs másképp, valóban nincs. Miszerint vagy inkább meg sem kell kezdeni a dolgot, vagy nehézségeivel megbarátkozván, azokon győzni.

Több évvel ezelőtt Bowringemlékkönyvében, Virág Benedeknek, ki már akkor nem volt többé, e sorait olvasám: "Jó hazafinak lenni nehéz, de nem lehetetlen." Ej be sokra illik e sor, és egy kis változással valóban a kérdésben levő tárgyra is! — Mint-hogy nem éppen lehetetlen Magyarországon a selyemtenyésztést virágzásba hozni; de valóban felette nehéz. — Igen is felette nehéz, s csupán olly érzellemmel eszközölhető, mint a millyennel olly tárgyak körül is fáradoznak gyermekeik egykori jobblétükért aggódó szülők, mellyeknek sikerét semmi esetre el nem érhetik. — Azonban, valamint mindenben, úgy itt is csak a kezdet nehéz; mert a 18—20 évű szederfa, hasonlólag jó földben 100 sőt több font levelet is ad évenként *); mikép 200 ezer 18—20 évű fa után, mellynek kiültetési terhe 12 évi olly csekély eredményéhez képest a dologhoz eleintén valóban nem felette édesget, 200 ezer mázsa sőt több szederlevélre számolhatni, mellynek évenként csak felével dolgozván, 500 sőt több mázsa selymet készíthetni; mikép minden esetre több százezer pengő forint jó keringésbe. **] — S pedig micsoda a 200,000 fa Sopron és Vas vármegyékre, micsoda egész Magyarországra? Hiszen egyedül czenki jószágomon szándékozom kiültetni legalább is 100 ezret. És mi a

*) A 12 és 18 vagy 20 évű fa közt — levelei mennyiségét tekintve — azért olly nagy a különbség, mert a magbul termett s később nemesített fa csak 6-dik vagy 7-dik évi korában ültetetik ki mezőre s ott 4, 5 év leforgása előtt alig otthonosodik meg; mikép természetesen csak később virul és diszlik.

**) Igen különböznek állításaikban a selyemtenyésztők, hogy mennyi levél szükséges egy bizonyos mennyiségű selyem

100 font egy fátúl, miután olly szederfa is van, melly ha teljes erejére jut, 3, 4 mázsa levelet is hord lombjain?

Nehéz a dolog, de csaljuk meg magunkat; de felette jutalmazó, min viszont ne kételkedjünk.

Elvégre, hogy mikép fog a selyemtenyésztőtársaság alakulni; ki fogja a selymet kiállítani; ki lefonni; hogy nem lesz-e később — mikor már átment a dolog csinyja a nép vér- és nedvébe, — hasznosb az egészset minden közbevetés nélkül — melly eleinte tán el nem kerülhető — saját kormány alá venni; nem volna-e tanácsos, többeknek kezet fogni, a selyemnek nem csak nagybani lefonása és festése, de szövetekké tétele végett is s a t. s a t.; — ezek mindannyi kérdések, mellyeket a tárgy körül felébrésztett intelligenciák s az idő fognak bizonyosan leggyakorlatiabbban eldönteni. — Legyen csak elég szederfalevél, a többi bizonyosan el nem marad.

Már sajtó alatt volt e közlemény, midőn az itt következő észrevételeket kezeimhez vevém; s ekkép nagy idő vesztés nélkül nem vala többé hatalmamban az adott tanács szerint módosítani állításimat. Miután azonban korántsem czélom, mások véle-

készítésére. A régiebbek szinte 300 font levelet emésztetnek meg 1 font tiszta selyemért, midőn a legújabbak 100 font levéllel is dicsekednek készíthetni szint annyit, s ekkép tán nem hibázunk, ha a selyem mennyiségét mindig egy fél percenttel számítjuk a szederlevelekhez, miszerint 200 font levélből 1 font selyemnek kellene ke-
rekednie.

ményeit kirekeszteni, sőt legőszintebben azt ohajtom, hogy a szőnyegre hozott kérdések minél több oldalról vitattassanak meg: azt hiszem, nem hibázok, ha állításomat eredetileg adom, de egyszersmind a velem közlöttek is, úgy mint beküldetének, ezennel a közönség elibe terjesztem: hadd hozza ez arány-súlyba azt, miben én tán úgy mentem túl, mint az itt közlendő jegyzetek beküldője tán megint igen is innen maradt.

A' P á l i n k á r u l.

(beküldve.)

I. Haszna.

1. Gyógymesterségben minden szesz — spiritus —, lé — essentia —, festvény — tinctura azzal készül.
2. Homoeopathiának alapját teszi, mert minden vonat — extractus — azzal tétetik.
3. A sok firnácokra használtatik, a sok ezer drágább kocsihoz azzal készül a lók, úgy a viölók. s a t.
4. A festés-mesterségben fő szerepet játszik mindig az indigo (mert csak egyedül az és a cochenille állja-ki változatlan a napsugárit) és annak fölőszlatása csak léllel eshetik meg.
5. A' divat-világban olly kedves parfum-ök alapját teszi.
6. De a most annyira kedvelt és minden polgárházakra elterjedt politirozott bútorok egyedül azzal készülnek.
7. A tengeri hajókon mint a skorbutot viszsza-terelő szer elkerülhetetlen szükséges, és ha a he-

lyett bort akarnának a hajókra rakni, hol vénének a tizszer annyi szükséges ürt.

Még ezeken kívül ezer apróbb használatai vannak, p. o. foltok kivételénél, aranyozásnál, éjjeli lámpákra s a t. s a t.

Mindezekre egész Európában esztendőnként millio és millio akó égettborra van szükség, és a nélkül Európának ipara — ha az indigoval való festés és a bútorok politirozása elmulna — bizonyosan megszűnne.

II. K á r a.

1. Éjszak-Ásiában és Éjszak-Amerikában a vad műveletlen lakosok szenvedélyesen szeretik, s ha azt egy pár nap bőven ihatják, egész esztendei keresetjüket oda adják.
2. Európában ittott (de bortermő honban ritkábban mint sörös tájékokon) egy vagy más semmirevaló gazember azzal részegeskedik.

Összehasonlítván a kárt a haszonnal, az úgy áll ehez mint 1 : 1000; és ha a csekély kárért, melly egy vagy más dolognak visszaéléséből néha ered, azt azonnal kárhoztatnánk s megszüntetnénk: úgy lent és kendert sem kellene termesztünk, mert néha bódult magát fölakasztá; — úgy vasat sem kellene készítenünk, mert azzal sokan magokat megmet-szették.

Itéletem szerint a pálinkával is úgy van mint mindennel ezen a földgolyón, t. i. annak is két oldala van, és hála az Istennek, hogy a jobb oldala nagyobb. — Éljenek s gyarapodjanak tehát mind azok, kik annak égetését üzik *)

*) Itt egy lelkes hazafinak bizonyos alkalmi pohár-elköszöntése szerint, melly körülbelül így hangzott: "Éljenek a haladás emberei, és szaporodjanak!; a leszedés hősei is éljenek — de ne szaporodjanak!" hasonlót kívánnék a pálinkafőzőket tekintve, t. i. hogy éljenek ugyan, de Istenért, ne szaporodjanak!

Ezen okoknál fogva igen kívánnám, hogy ha a "szederfa-tenyésztési Egyesületrüli értekezésben" a Szerző a Pál linkát éppen ne is emlitené.

Kívánnám továbbá, hogy a Szerző az egyesületi ebédről csak azt mondaná:

"Az igazgatóságnak legyen arról gondja, hogy azon ebéd olly olcsó legyen, hogy minden sorsbeliek abban részt vehetvén, ottösszeforranak s a t."

De a részletek bizvást elmaradhatnának, hogy úgy ne járjunk mint egy bizonyos fő tábornok, ki a parontáskában lévő tüket is megszámllálta s ezérnát is megmérte, csatát ellenben soha nem nyert.

Selyemtenyésztést illető némelly könyvek' feljegyzése.

Gründliche Abhandlung von Entstehung der Seide und ihrer Vortheile, von Joseph Blaschkowitz; Ofen, 1796.

Oekonomisch-Veterinärliche Hefte von der Zucht, Wartung und Stallung der vorzüglichsten Haus- und Nutzthiere von Johann Riem und Gottlob Sigismund Reutter; Siebentes Heft; Leipzig, 1801.

Über die Unzweckmäßigkeit und Schädlichkeit der bisher bey uns üblichen Methode Seide zu erzeugen, von Joseph Blaschkowitz; Ofen, 1803.

Die Seidenraupe von Johann Christian Gotthard; Erfurt, 1804.

Unterricht über die Maulbeerbaum- und Seidenraupenzucht zum Gebrauche der Landschulen vom Abt Ludwig Mitterpacher; Ofen, 1805.

Darstellung des gegenwärtigen Zustandes der Seidenzucht in Ungarn, von Joseph Blaschkowitz; Ofen, 1807.

Des Manufactures de Soie et du Murier, par M. E. Mayet; à Paris, 1810.

Anleitung den Seidenbau im Freyen zu betreiben, von Franz Ritter Eblen von Heintl; Wien, 1815.

De l'education des Vers à soie d'après la méthode du Comte Dandolo, par Matthieu Bonafeus; seconde edition; à Paris et à Lyon, 1824.

L'art d'élever les Vers à soie, ouvrage de M. le Comte Dandolo, traduit de l'italien par F. Philibert Fontaneilles, deuxième édition; à Lyon, 1825.

Lehrbuch des Seidenbaues für Deutschland und besonders für Bayern, vom Staatsrath von Haggi; München, 1826.

Anweisung zum Seidenbau überhaupt und insbesondere im Bezuge auf das nördliche Deutschland, von J. E. Th. Fr. Zincken, genannt Sommer; Braunschweig, 1829.

Anleitung zur Seidenzucht für den Landmann Ungarns von Emanuel Hoffmann; Wien, 1833.

Oktatás a' selyemtenyésztésben a' magyarországi földművelés számára, írta Hofmann Emmanuel; néhány bővítéssel magyarázta J. A. M. A. Pesten, 1834.

Aufmunterung zur Seidenzucht in Deutschland besonders im Großherzogthume Baden, von E. Hout; zweite Auflage; Mannheim, 1834.

A' figyelmeztetett ügyes selyemtenyésztő; írta Czambert János; Budán, 1838.

Description d'une Magnanerie salubre ect. par M. D'Arcet; Paris, 1836.

Über Maulbeerbaumzucht und Erziehung der Seideraupen, aus dem Chinesischen ins Französische übersezt von Stanislaus Julien: auf Befehl Seiner Majestät des Königs von Würtemberg aus dem Französischen übersezt und bearbeitet von Fr. Ludwig Lindner; Stuttgart und Tübingen, 1837.

Les Muriers et les Vers à soie en Suisse; par Allemandi-Fhinger; publication annuelle; No 1er 1837.

Der Seidenbau in Böhmen und seine großen Vortheile aus wirklicher Erfahrung dargestellt von Christopf Liebich; Prag, 1837.

Neue naturgemäße und vortheilhafteste Anpflanzungs- und Behandlungsweise des Maulbeerbaums, von C. H. Nebbien Wirthschafts-rath; Leipzig, 1838.

Memoria sopra un nuova metodo di propagare i geisi domestici del perito agrimensa e Domenico Rizzi.

FÜGGELÉK

Gróf Széchenyi István' értekezéséhez

a' Selyemről.

Sopronban,

Kulcsár Katalin betűivel,

1840.

Miután Gróf Széchenyi István, mint T. Ns. Sopron Megye által a' selyem tenyésztés végett kiküldött Választmánynak elnöke, a' Selyemről irt közleményét a' most érintett Választmány tisztelt tagjaihoz átküldé, és ezek' nagy része, mint nem különben az alakulandó Egyesületnek számos tagjai Czenki házánál October 11-én 1840 egybegyültek volna, e' következők kerültek szőnyegre, és mentek határozatba:

Azon kérdésre: vajjon mikép lehetne Nemes Sopron Vármegye határai között, 's általjában a' magyar honban legczélszerűebben újra fel-ébreszteni a' selyemtenyésztés iránti kedvet, 's körülötte biztosítani sikert, az lön a' közös válasz, hogy csak ugyan szederfáknak nagyobb számbani előleges ültetése volna azon alap, mely nélkül sikert reményleni nem lehetne; miszerint gr. Széchenyi István közleménye szellemében már alakulásban lévő társaságnak minden módon előmozdítása 's lehető legnagyobb kifejtése határozottatott el — 's pedig mint a' dolgot röviden 's még is félrenemérthetőkép magyarázó „Sopron-Vasi Szeder-Egylet“ czim alatt. —

Az érintett Selyemrúti közlemény 28-dik lapján kezdő Sopron-Vasi Szederfa-Egyesület szabályainak tervezete jött most mint azon fő tengely vittatás alá, mely körül forog az egész, s melynek előleges s némilegi meg alapítása nélkül annyi felé ágozna el a társulat, mikép czélt alkalmasint soha nem érne; mi szerint pontrul pontra felolvastatván az alkotó Szabályok Szerkezete, az hosszabb, s minden oldalról megfontolás és fejtegetés után ekkép módosított:

Sopron-Vasi Szeder-Egylet Szabályai.

A jelen Egylet szabályai két részre oszlanak Alkotó-Szabályokra, mellyek az intézetnek alapul szolgálván az egész aláírás ideje alatt változatlanul megmaradnak, és Rendeletekre *) mellyek az aláírás ideje alatt is időről időre a körülményekhez képest változhatnak.

Alkotó Szabályok.

1. A jelen Egylet oly férfiak társulata, kik a magyarhoni selyemtenyésztés sikereltetése végett mindenek előtt a szederfa czélszerű ültetését, ápolását és terjesztését tűzték ki maguknak célul, úgy mindazonáltal: hogy midőn ilykép a közjót mozdítják elő, magok is részesüljenek a lehető legnagyobb pénzbeli nyereségben.

*) A Rendeletek megalapítása a Köz Gyűlésre halasztott.

2. Egyleti Taggá Sopron- és Vas Megyéknek minden becsületében tiszta lakosa vagy birtokosa lehet s ekép e Némberék is, de egyedül képviselőik által. — Más megyeiek és külhoniak ezen Egylet tagjai semmi ürügy alatt nem lehetnek, valamint senki sem lehet a Társaság tiszteleti-tagja. — Ha azonban a Társaságban bevett tagokból egyik vagy másik az aláírás ideje alatt ezen Megyéből kiköltözik, az, az Egyletben megmarad.
3. Az Egylet előlegesen 12 évre alakul, s ugyan is 1841-től 1853-ig, mikor a Társaság a körülményekhez képest vagy a jelen szabályok szerint folytatja működéseit, vagy máskép alakul, vagy kissebb társaságokra szakadoz, vagy egészen el is oszlik, valamint t. i. az akkori tagok fogának rendelkezni akarni, mikép a jelen szabályok ereje a tagokat csak 12 év leforgása alatt kötelezi, az érintett időszak lefolyása után ellenben minden további kötelezés megszűnik.
4. A Társaságban 5, 10, 25, 50, és 100 pengő forint járulékkal, sem több, sem kevesebbel, s csak ezen kerek summákkal léphetni.
5. Az Egyleti tagok száma nints meg határozva.
6. A választmányi tagok, kik minden három évben választatnak, és ismét választhatók ezek:

Elnök.

Al-Elnök.

Harmincz választmányi tag.

Igazgató.

Pénztárnok.

Jegyző.

Ügyész.

7. Az Egyleti tagok járulékaikhoz képest e következő arányban bírnak szavazati joggal; a 100 forintosok négyel, az 50 forintosok hárommal, a 25 forintosok kettővel, a 10 forintosok egyel, az 5 forintosok pedig csak úgy, ha kettő áll össze, és közülök egyik képviseli a másikat s egyszersmind magát is. — Az Elnök egyedül a 100 forintosokból választható, az Al-Elnök, Igazgató, Pénztárnok, Jegyző, és Ügyész azonban a Testület akármely járuléku tagjaiból. — A harmincz választmányi tagok pedig a fentebbi öt osztályból azon arány szerint választatnak, a mely arányban állanak egymáshoz azon öt osztálynak befizetési összes járuléki: például, ha 6000 forintból áll az egész jövedelem, s 3000 forint a 10 forintosok után kerekednék, tizenöt választmányi tagnak kell választatni a 10 forintosokból és így tovább; magából értetődven, hogy ha az arány szabály számításából törött számok is keletkeznek, a még hiányzó választmányi tag azon osztályból lesz választandó, melyre esett a törött számok legnagyobbika.

8. Az Egylet működési körét Sopronban kezdi meg, s e célra — mennyire tehetsége engedi — egy kisebb vagy nagyobb telket veszen bérbe, vagy vásárol meg, hogy mindenek előtt Szederfa-iskolát alkothasson.

9. A Társaság minden évben két köz Gyűlést tart.

10. A köz Gyűlésekben — melyeknek határnapját a Rendeletek mutatják, s melyekben az Elnök, vagy ha az nem volna jelen az Al-Elnök, és ennek is jelen nem létében a leg-idősebb választmányi tag viseli az elnökséget, — minden tag

megjelenhet és szólhat, szavazata azonban úgy áll, mint azt a 7-dik szakasz tarja, csak hogy az eljáró Elnök szükség esetén, ha t. i. a szavazatok egyenlősége miatt valami tárgy el nem dőntethetnék, saját szavazata, vagy szavazatin túl még egy eldöntő szavazattal bír.

11. A Köz-Gyűlésekben egyedül a jelenlévők határoznak, de minden tagnak joga vagy on magát egy ugyan ezen Egylet tagja által képviseltetni, mi mindég hitelesen bizonysítandó; egynél több megbízást azonban elvállalni tilos.

12. A Köz-Gyűléseknek működései ezek:

- a) A választottsági jelentések felolvasása.
- b) Az ügyről tanácskozás.
- c) A számadások és pénztár megvizsgálása.
- d) A becsületükben ne talán csorbát szenvedett tagoknak az Egyletből kitörlése.
- e) A Rendeletek ne taláni meg változtatása, eltörlése, vagy új Rendeletek alkotása.
- f) A választmány minden három évbeni elválasztása, vagy az időközben kimúlt választmányi tagok pótlása.
- g) Minden pénzbéli s egy általában minden fontosb kérdésnek eldöntése.

13. A választmány minden hónapban 11 össze, és ha szükséges még többször is. Minden tagja egyenlő szavazattal bír, és csak az elnökséget viselő — ki mindég az Elnökök egyike, vagy a jelenvaló legidősebb választmányi tag — szavazhat eldöntő alkalommal kétszer.

Működése a Rendeletekben foglalvák.

14. Ki járulékjának befizetésével, melynek határnapját a Rendeletek mutatják saját hibája által egy éven túl elkésnék, mint a Társaságot meg nem becsülő és az Egylet sikerét szíven nem hordó tag a Társaságból ki esik, mikép neve a Köz-Gyűlés alkalmával a tagok név-sorából ki töröltetik, ha csak őt a többség kémélni nem kívánná. — Az ily módon ki törölt tag a már előbb általa befizetett sommát vissza nem követelheti, hanem az a Társaság pénztárában megmarad.
15. Miután a Társaság czélja: a közjónak előmozdítása mellett a lehető leg nagyobb pénzbéli nyereségben részesülni a tagokat, az Egylet működéseit nem csak a legnagyobb takarékossgal fogja vinni, de azon is lesz, hogy a szederfák eladásából minél több nyereség valósítható.
16. Azon ürügy alatt, mivel valaki a Társaságnak tagja, nem kaphat szederfákat a Társaság csemete iskolájából olcsóbb áron, mint akárki más, minthogy az igen egyben bonyolítaná az Egylet pénzbéli dolgait, hanem minden tag azon elsőjogi jogban részesül, hogy méglen a Társaság tagjainak szederfa szüksége, — melyet előlegeesen bejelenteni kell — a járulékok arányához mérsékelve fedezve nem leend, addig idegenek ily nemű fákra nem számolhatnak. — A pénzbéli tiszta nyereség is szinte a járulékok arányában osztatik ki, és ezen kívül minden tag egyenlőn jogosítatik arra, hogy valami emberét — ha kívánja — a Társaság szederfa-iskolájában a tanításért leg kisebb költség követelése nélkül mindenben kitaníttathassa, mit a szederfa sikeres tenyésztése végett tudni kell.

17. Minden Köz-Gyűlés alkalmával egy köz-ebéd tartatik, a Rendeletekbe foglalt szabályok szerint.
18. Ha a bízhatóság ellenére rosszul mennének a Társaság dolgai, s azért vagy akármi más ok miatt annak elosztatása sürgettetnék, az még a 12 év leforgása előtt is végbe mehet, csak hogy abban a Tagok legalább is kétharmadának meg kell egyeznie. Ilyes esetben, valamint akkor is, ha a kitűzött 12 év lefolyta után a Társaság működéseit nem akarná többé folytatni, mi a szavazatok többsége által döntetik el, az Egyletnek minden vagyona pénzzé tétetik, és az a tagok közt járulékaik arányában elosztatik. Ha ellenben egy harmadánál több gátolná az Egylet 12 év előtti eloszlását, vagy a többség a 12 év lefolyta után is kívánná folytatni az ügyet, akkor sem az egyik, sem a másik esetben nincs helye az elosztatásnak, és az Egylet vagyona azokra száll örökségül, kik a Társaságban megmaradnak, úgy hogy azok, kik a Társaságból ne talán kilépnének, leg kisebb jogot sem követelhetnek azon pénzekre, melyeket tag-díjúl a Társaság pénztárában évenként befizetének. — Ha a Társaságnak valamelyik Tagja halál által ki mulna, ezen Egylet részvényesi joga törvényes vérségi öröksire, vagy hagyományosira, ezeknek nem léteben pedig a Társaságra száll. Ha a megholtak örököse, ezen örökségének meg nyillása előtt is már tagja volt az Egyletnek, tulajdon járuléka, az öröklött járulékkal egybe vettetik, mely összes somma, ha a 4-dik §-ban meg állapított járulékok kerek summáitól különbözne, az, az örökös által teendő reá fizetéssel a legközelebb felső kerek summára ki egyenlített — és ezen ki egészített járulék arányában részesül a Társaság minden jogai s

hasznaiban. — Ha azonban ez illy módon ki egyenlétést tenni nem akarná, a hagyományi járulékok után szavazati joggal nem bir, minthogy egyes két tagnak szavazati jogában nem részesülhet, s ekép hagyománya után az Egyletnek csak pénzbéli kedvezéseiben osztozik.

19. Miután a Társaság célja nem egyéb, mint a selyem-ügyet emelni s terjeszteni a hazában szederfa-tenyésztés által, magától következik, hogy az Egylet pénzt semmi egyébbe fordítani nem szabad, mint a selyem-tenyésztést előmozdító de egyszer smind a Társaságnak hasznát is ígérő célokra.

20. Jöllehet a selyem-tenyésztés közönségessé tételével mellett a szederfa eladásból egyes tagokra háruló pénzbéli nyereség a Társaság fő feladata, azért még sem fog az Egylet a későbbi nagyobb haszonnak fejében 6. év leforgása előtt legkisebb pénzbéli elosztást is eszközölni tagjai közt, hanem minden netaláni nyereséget, melly természetesen illy rövid idő alatt nem lehet tetemes, vagy vállalata öregbítésére fordítani, vagy tőkére verni. A hat év leforgása után pedig a Tagok többsége határozza-el a támadható haszon egyáltaljában elosztatik-e, s milly része szolgáljon a tagoknak osztalékul, s milly része tartalék-tőkéül.

21. A Társaság a selyem-tenyésztés alapját szederfák ültetése által kívánja meg vetni; mikép fő foglalatossága mindég a szederfa nemesítése, és terjesztése fog lenni. Miután azonban a selyemtenyésztés a szederfa tenyésztéssel kapcsolatban van s egyik a másikkal folyik, a Társa-

ság többsége fogja el dönteni, mikor és mennyiben vegye a jelen Egylet a selyem-tenyésztés ügyét is figyelmé alá.

A most előadott alapok meg hányásakor némi nem olly nagy fontosságu indítvány közt az is tételt, hogy miután a két szomszéd Megye Vas és Sopronnak egyesülése tervezetnék, és Sopron városa egyik megyének ugyan meglehetősen közepén, de a másiknak kivált egy részétől igen is távol esnék, inkább Kőszegen telepítenék meg a szederfa-iskola. — Miután azonban nem arról van szó, hogy egy szederfa-iskola (rövidebben tán Szedertelep) alapítassék, s ezen egy kert hol legyen, hanem az a Cél, hogy minél több Szedertelep alakuljon, egynél többel meg kezdeni a dolgot pedig veszélyes, mint-hogy ezen ügy az elágzásnak nyavalája által szint oly kevés idő alatt bomolhatnék ketté, mint magyarországban annyi sok, — az határozottatott köz megegyezéssel, hogy a kezdet csak ugyan Sopron városában tetessék meg, s annyival inkább, mert Vas Vármegyének két lelkes s éppen jelen volt birto-kosa — honi előmenetelünk lépcsőit magasb szempontból tekintvén — azt jelenté ki, hogy a kérdésben lévő tárgynak megkezdésekor illy kislelkű versengésnek ők kört nyitni nem kívánván, szívesen állanak a Társulathoz — jöllehet Vasiak — ha Sopronban veszi is az eredetét. S ha bár nagyobb al-

kalmaknál hol egyesült erő győzhet csak, „egyes Megyék érdekeinek is szinte mindig elébe tétetnék a hon java.“ —

A Rendeletek tervezete, valamint a Tudnivalók nem vétettek szigorú tanácskozás alá, s azért sinórmértékül csak javaslatkép szolgálhatnak, s a körülményekhez képest, még el nem lesznek határozva, magoktól fognak változni, minthogy ezeknek utóbbi kifejlése, és netalán törlése a Köz-Gyűlést illeti.

Ne hogy azonban hátra vettessék a meg kezdett ügy, sőt biztossabban halladjon előmenetelében, az ön határozva, hogy a kérdésben lévő Egylet, mint a dolog kifejtését eszközölő Társulat Tek. Sopron Vármegye Rendeinek ajánltassék köteles hódolattal minél előbb, s pedig a T. Sopron megyei küldöttség részéről, minthogy társaság, — mely csak most van alakulásban — még tulajdonkép nem létezik, s ajánltassék olly kéréssel, mikép Vasnak lelkes Rendeit is méltóztatnának Sopronnak Rendei felszólítani kegyes pártolásért. — S szinte ezen okból, hogy t. i. a kérdésben lévő ügynek kifejtése ne hátrítassék, sőt idővesztés nélkül mozdítassék elé — ideig óráig küldöttség is neveztetett s azt az ittkövetkezők képezik.

Elnök: **Gróf Széchenyi István.**

Al-Elnök: **Bezerédy Pál.**

Választmányi Tagok: **Ibász Imre.**

Lunkányi János.

Niczky Sándor.

Rohonczy Ignác.

Tatay János.

Vághy Ferencz.

Jegyző: **Simon Nep. János.**

E küldöttségnek tisztje pedig az, hogy a dolgot ajánlja, a két tisztelt megyének lakosait annak szives pártolására sűrösse, tagtársokat szerezzon, és a szükségesekről a legelső Köz-Gyűlésre, mely minden esetre jövő Majusban fog tartatni s napja jó eleve minden részvevőnek hírül lesz adva — előleges tervet készítsen; szóval, hogy nem csak mozgásban tartsa a már meg-indultat, de azt céljához mind inkább közelítse is.

A meg gondolt, s magával számot vető ember semmire nem kötelezi magát, mi kénye ellen volna, vagy mi előtte nem világos, más részről csak úgy boldogulhat Egyesület, ha tagjai meg alapított Szabályok alá vetik magukat, mikép az itt következő aláírási Iven fejezete látszott legalkalmasnak mind a két célnak elérésére, és azért alapított is meg:

**Aláírás a Sopron-Vasi Szeder-Egyletre 1841-től
1853-ig.**

Mi alá irtak a jelen Iven következő alap-szabályok értelme szerint, törvényesen és becsületünkkel kötelezzük magunkat, hogy mint a Sopron-Vasi Szeder-Egylet tagjai a szederfa tenyésztésnek előmozdítására 1841-től kezdve, 1853-ig azon sommákkal járulandunk évenként tizenkétegy más után következő évig, melyeket itt saját kezeinkkel feljegyzünk, vagy meghatalmazottjaink által

feljegyezteténk, fenn tartván magunknak a' kérdésben lévő tárgy kifejlődése és végképpi megalapítása körüli befolyást.

A Egyhízi-Választmány' határozatához képest

közzre bocsátva

Simon Nep. János,

Jegyző.

Ki a' Sopron-Vasi Szeder-Egylet' ideigleni Választmányával értekezés vagy a' Társulatba-lépés miatt érintkezésbe kíván jöni, ne sajnálja levelét e' kép irányzani: Tekintetes Bezerédy Pál Táblabíró Urnak. — Sopronban.

